

આધ્યાત્મિક કુંડો

તંત્રી : સંપાદક : કૈલાસબહેન એન. પરીખ

॥ કમલાસન પર બિરાલેલાં ગાયત્રી માતા ॥

ૐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ ૐ તત્સવિતુર્વરેણ્યં ભર્ગોદેવસ્ય ધીમહિ ધિયો યો નઃ પ્રચોદયાત ૐ ॥

भारत जवननां नव सूत्रो

१. धण्टमां सम्पूर्णु श्रद्धा अने शरणागति राखवी.
२. निःसहायने सहाय करवी.
३. दुःखीयोनां हिलनां आंसु लूछवां.
४. कोर्धनी धर्यां करवी नहि.
५. कोर्धनी साथे विश्वासघात करवो नहि.
६. परनिन्दाथी दूर रहवुं.
७. पुरुषार्थने अग्रता आपी सतत कार्यशील रहवुं.
८. निःस्वार्थ सेवा करवी.
९. अहमूनो त्याग करवो.

अेन. भी. हवे (शास्त्री)

७७, 'श्रद्धा', योगेश्वरनगर सोसायटी, भड्डा पासे,
अंजलि सिनेमा पाछण, वासाणा, अमदावाद - ३८० ००७

આધ્યાત્મિક કેન્દ્રી

[શ્રી ગાયત્રી ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૫]

વર્ષ ૧૧]

★ એપ્રિલ : ૧૯૯૨ ★

[અંક ૨ જો

અનુક્રમણિકા

૧. યશ : આધ્યાત્મિક સત્ય	શાસ્ત્રીજી	૩
૨. ચિરસ્મૃતીય ક્ષણો	મુંબલ દવે-'મુંબ'	૮
૩. પૂ. ગુરુદેવના સાન્નિધ્યની પળોમાં...	...	૧૦
૪. અભિપ્સાની અભિવ્યક્તિ	...	૧૪
૫. અમૃતનું આચમન	ડૉ. કાન્તિલાલ કાલાણી	૧૭
૬. ઘાનગોષ્ઠી	...	૨૧
૭. નાનુક લાગણીનાં સ્પંદનો	...	૨૩
૮. પૂજ્ય ગુરુદેવનો અમેરિકાનો કાર્યયાત્ર : ૧૯૯૨	...	૨૬
૧૨. સમાચાર	...	૨૮

★ આ ત્રૈમાસિક જન-સુખારી, એપ્રિલ, જુલાઈ અને ઓક્ટોબર માસમાં પ્રગટ થશે. ★ આપનું ૧૯૯૨ ના વર્ષનું લવાજમ મોકલી આપવા વિનંતી. ★ પાંચ વર્ષનું એકસામટું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવે છે.

★ વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા ૬૨૫ ★

પ્રકાશક : શ્રી કેલાસબહેન એન. પરીખ, શ્રી ગાયત્રી ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ, 'નિલોપા' બંગ્લો, ત્રિમૂર્તિ સોસાયટી, ગવર્નમેન્ટ પાંચ બંગલા પાસે, ગુલબાઈ ટેકરા, અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૫

મુદ્રક : કાન્તિલાલ મ. મિસ્ત્રી, આદિત્ય મુદ્રણાલય, રામખડ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૧ * ફોન : ૩૬ ૨૫ ૧૨

યજ્ઞ : આધ્યાત્મિક સત્ય

શાસ્ત્રીજી

વિદ્ય પર વિલસી રહેલી પરમતત્ત્વની ચેતનાશક્તિનો મનુષ્ય સ્વીકાર કરે કે અસ્વીકાર, પણ તેનું જીવન જાણ્યે-અજાણ્યે પણ વિભિન્ન પ્રકારની દૈવી ગેખી સહાયના અવલંબન હેઠળ જ ગતિ કરે છે. વ્યક્તિને જેની સહાય મળે તેને માટે કૃતજ્ઞભાવે પણ સામે કયું આપવાની ભાવના મનુષ્યમાં હોવી જરૂરી છે. મનુષ્યને પરમાત્માની છત્રછાયા મળે ત્યારે તેને પણ કંઈક આપવાની મનુષ્યની ફરજ બની જાય છે. આપણને જે કંઈ મળે તે પરમાત્માને અર્પણ કરવાની તે અર્પણ કરીને કૃતજ્ઞતા પ્રદર્શિત કરવાની આવશ્યકતા છે.

જ્યારે માણસ પોતાની કોઈ પણ વસ્તુ પ્રત્યેનો પોતાનો ઉપયોગનો અધિકાર ત્યજી દે ત્યારે તે એક વિલક્ષણ ને મહાત્મ પદના બની જાય છે. ધૃત્વરૂપા જેવું દુષ્કર ને મૂલ્યવાન આધ્યાત્મિક સત્ય મનુષ્યને લીધે અને એ આધ્યાત્મિક સત્યની પ્રાપ્તિનો વિનિયોગ વૈશ્વિક સંદર્ભમાં કરાય અને તેમાં સમસ્ત અસ્તિત્વમાંથી નિખરી આવતી નિષ્કામ ભાવના મળે ત્યારે તે એક યજ્ઞકાર્ય બની જાય છે.

પોતાની પાસે જે કંઈ છે તે ખીજને મદદરૂપ થવાની ભાવનાથી આપવામાં આવે ત્યારે તે આપવાની ક્રિયામાં વ્યક્તિને અન્તરના સાચા આનન્દનો અનુભવ થાય છે. આ આનન્દ સહજ, સરળ અને આત્મામાંથી ઉદ્ભવેલો હોય છે. આત્માના આવા આનન્દથી મનુષ્યને ચેતન્યનો - ચેતો-વિસ્તારનો અનુભવ થાય છે. એમાંથી જ આત્મવિકાસ ઉદ્ભવે છે. માણસ જગતનાં બધાં જ દ્રવ્યોનો ઉપભોગ કરે તો તે દ્રવ્યો નષ્ટ થઈ જાય છે, પણ જેનો તે સમષ્ટિના શ્રેયાર્થે વિનિયોગ કરે છે તે અનેકબધ્નાં થઈને સૃષ્ટિમાં ફેલાઈ છે. પોતે ન ભોગવતાં ખીજને આપતો માણસ તેને જીવાડે છે ને સમાજમાં સ્નાર્પણની ભાવના પ્રચલિત અને પ્રસ્થાપિત કરે છે. આમ જીવનને ભોગવી નાખવું તે તેનો સાચો ઉપભોગ નથી, પણ તેમાંથી નવસર્જન કરવું તે તેનો સાચો ઉપયોગ છે.

આ આદાનપ્રદાનની પ્રક્રિયામાંથી-સમષ્ટિના શ્રેયની ભાવનામાંથી જ યજ્ઞનો, યજ્ઞની ભાવનાનો ઉદ્ભવ થયો હશે એમ માની શકાય.

યજ્ઞ એટલે શ્રી પ્રથમ આપણને વેદશાસ્ત્રોક્ત પદ્ધતિથી થતા હોમાત્મક યજ્ઞનો જ ખ્યાલ આવે છે. યજ્ઞનો આ એક પ્રકાર છે. તેનો અસ્વીકાર થઈ શકે તેમ નથી. હોમાત્મક યજ્ઞ સ્વીકાર જરૂર છે, પણ અનિત્ય નથી કારણ કે તે વ્યક્તિની સંપન્નતા પર આધાર રાખે છે. એમાં સમય, શક્તિ અને

નાશ્ચાંતી આવશકતા અનિવાર્યપણે રહે છે, જે સૌ માટે શક્ય નથી. સામ્પ્રત સમયમાં લોકોની જીવન-રીતિ, સમયનો અભાવ વગેરે ધ્યાનમાં લેતાં હોમાત્મક યજ્ઞ સર્વ માટે શક્ય ને સંભવિત નથી બનતો. સમાજનો ખૂબ નાનો સમૂહ એવા યજ્ઞ કરી શકે છે.

તેમ છતાં હોમાત્મક યજ્ઞનું મહત્ત્વ અનેકગણું છે. પ્રાચીન કાળમાં ઋષિમુનિઓ જે યજ્ઞ કરતા તેની પાછળ સમષ્ટિના શ્રેયની અને પરમાત્મા સાથે અનુસન્ધાન સાધવાની ભાવના રહેલી હતી. વેદશાસ્ત્રોક્ત ક્રિયાકાંડ એ પરમાત્માની એક ઉપાસના બની રહેતી. વળી હૃતદ્રવ્યના હોમથી ઉત્પન્ન થયેલો ધુમાડો વાતાવરણ તેમજ આરોગ્યની શુદ્ધિ કરે છે. વૈદિક મન્ત્રો-સ્તુતિઓથી વાતાવરણ દિવ્ય ને સાર્વિક બને છે. એવા દિવ્યને સાર્વિક વાતાવરણમાં પરમાત્માનું અવતરણ થાય છે. તેની અનુભૂતિઓ પણ પ્રાપ્ત થાય છે; એટલું જ નહિ એ અનેક રીતે શુભ ફલદાયી પણ બને છે.

આમ હોમાત્મક યજ્ઞ ઉપકારક તો છે જ, પણ સર્વ સામાન્ય જનજમાજ માટે શક્ય, સુલભ ને સરળ બની શકે તેમ નથી. એટલે અંશે હોમાત્મક યજ્ઞ સામ્પ્રત જીવનરીતિના સન્દર્ભમાં અનિવાર્ય નથી.

દરેક માણસે યજ્ઞ કરવો આવશ્યક છે પરંતુ દરેક માણસ હોમ કરીને જ યજ્ઞ કરે તે ગીતાને પણ અભિપ્રેત નથી. અન્યના શ્રેયાર્થે પોતાના કોઈ પણ ઇચ્છિત પદાર્થોનો ત્યાગ કરવાની ભાવનાને જ માત્ર નહિ, પણ એવી ભાવનાપૂર્વકના સમસ્ત કાર્યને ગીતા યજ્ઞ કહે છે તેથી દરેકે અન્યના શ્રેયાર્થે યજ્ઞ કરવો-કાર્યો કરવા જરૂરી છે. જે આવો યજ્ઞ નથી કરતો તેને આ લોક કે પરલોક પણ પ્રાપ્ત થતો નથી.

“આદાનપ્રદાનની પ્રક્રિયામાંથી-સમષ્ટિના શ્રેયની ભાવનામાંથી જ યજ્ઞનો, યજ્ઞની ભાવનાનો ઉદ્ભવ થયો હશે એમ માની શકાય.”

*

“જે કોઈ કાર્ય કરે તેમાં પરમાત્માનો વાસ છે, તે ઈશ્વરપ્રેરિત છે અને ઈશ્વરપ્રીતિ અને પ્રસન્નતાની પ્રાપ્તિની ભાવનાથી કરવામાં આવે તો તે એક યજ્ઞ બને છે.”

યજ્ઞ સમાજને ટકાવી રાખવાના, એના ચક્રને પ્રવર્તમાન રાખવાના સાધન તરીકે વર્ણવાયો છે, જેમાં હીનતામાંથી ઉચ્ચતા તરફ જવાય છે. ક્ષણિક શાશ્વત બને છે. વ્યક્તિગત સર્વરૂપથી બને છે. યજ્ઞને માત્ર આધ્યાત્મિક જ નથી દર્શાવાયો, પણ એનું સામાજિકીકરણ પણ થયું છે. કારણ કે માત્ર પોતાની જ સલામતી કે સમવડો ન જોવી એ દરેકની ફરજ છે. સમાજસુધારણાની ફરજ પણ એમાં સમાઈ જાય છે. પોતાની વ્યક્તિગત બાબતોને ગૌણ બનાવી જે પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા મનુષ્ય સમાજને નિષ્કામ ભાવે મદદરૂપ નીવડવા શક્તિમાન અને પ્રયત્નશીલ બને તે બધી જ પ્રવૃત્તિઓને યજ્ઞ તરીકે ભેખી શકાય.

ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને યજ્ઞને દેવી સંપત્ત તરીકે વર્ણવ્યો છે. અન્ય અધ્યાયોમાં યજ્ઞ અંગે વિશદ વિભાવના રજૂ કરી છે. યજ્ઞના વિભિન્ન પ્રકારો જેવા કે દ્રવ્યયજ્ઞ, તપયજ્ઞ, યોગયજ્ઞ અને જ્ઞાન-યજ્ઞ વિશે સમજ આપી છે. તેમણે જ્ઞાનયજ્ઞને સર્વ શ્રેષ્ઠ કહ્યો છે. હસમા અધ્યાયમાં વળી જપયજ્ઞ પર પણ ભાર મૂક્યો છે.

હવે યજ્ઞોના આ પ્રકારોને વિગતે સમજવાનો પ્રયાસ કરીએ.

દ્રવ્યયજ્ઞ : પોતાની સંપત્તિ અને ભાવના અનુસાર પોતે પ્રાપ્ત કરેલા દ્રવ્યનો ભોગદિતાર્થે વિનિયોગ કરવો તે. વાવ, ફવા, ધર્મશાળા, પાઠશાળા વગેરે બંધાવવા, શાળા, આપત્તિગ્રસ્તો તેમજ જરૂરિયાતવાળાં

જોને યથાશક્તિ, યથામતિ નિષ્કામભાવે સહાય કરવી તેમજ અન્ય જનસેવાનાં કાર્યો ફળની આકાંક્ષા વિના નિર્ભેદ ભાવે કરવાં તે દ્રવ્યમય છે.

તપયજ્ઞ : ઈશ્વરપ્રાપ્તિ માટે ધર્મનું પાલન કરવું, વ્રતાદિ કરવા, નીતિ, પ્રમાણિકતા ને સાસ્ત્રિકતાથી જીવન જીવી, શ્રદ્ધા અને શરણાગતિપૂર્વક ઈશ્વરપરાયણ બની જીવન જીવવું અને ઉપાસનાને સતત, સધન ને નિરંતર બનાવતા રહેવું તે તપયજ્ઞ છે. એ માટે ઇન્દ્રિયો પર સંયમ કેળવવો, યમનિયમ, યૌન, તિતિક્ષા વગેરે સાધનાનો આશ્રય લેવો અને ઈશ્વરની પ્રાપ્તિનું એક માત્ર લક્ષ્ય રાખવું એ તપયજ્ઞ છે.

યોગયજ્ઞ : 'યોગ' શબ્દ દ્વારા અષ્ટાંગ યોગનો અર્થ સ્કુટ થાય છે. યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ એ યોગનાં આઠ અંગો ગણાય છે. તપયજ્ઞમાં પણ એનો સ્વીકાર થઈ શકે છે.

ગીતામાં સામાન્ય રીતે યોગ શબ્દ દ્વારા કર્મયોગનો અર્થ સૂચિત થાય છે અને તે સ્વીકાર્ય લાગે છે. કર્મયોગ એટલે નિઃસ્વાર્થ કર્મ. તેવું કર્મ યજ્ઞની કક્ષાનું ગણાય.

ઈષ્ટ સાથે અનુસન્ધાન સાધવાની તમામ ચૈતસિક આંતર પ્રક્રિયા-પ્રવૃત્તિઓને પણ યોગ તરીકે ગણી શકાય. તે કદાચ સામાન્ય જનસમાજ માટે વિશેષ સુલભ અને ઉપકારક ગણી શકાય. ઇષ્ટ વિશે સતત માનસિક નિરંતર ચિંતનરમરણ થયા કરતું હોય તો તે યોગની કક્ષાએ લઈ જઈ શકે છે એમ મારું માનવું છે.

જ્ઞાનયજ્ઞ : પરમતત્વના સ્વરૂપ અને અસ્તિતત્વનું જેમાં પ્રતિપાદન થયું હોય એવા આર્ષ અંગેનું નિરંતર અધ્યયન તેમજ મનન, ચિંતન અને આચરણ એટલે જ્ઞાનયજ્ઞ. એવા જ્ઞાનનું આદાનપ્રદાન કરવું તે પણ જ્ઞાનયજ્ઞ છે. ગ્રંથોમાં જે માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો દર્શાવ્યા હોય તેનું પાલન પણ આ યજ્ઞમાં અભિપ્રેત છે.

જેમણે આત્મજ્ઞાન મેળવ્યું છે તેઓ પણ સ્વસ્થાને રહી પોતાના માનવબંધુઓના શ્રેય માટે કાર્ય કરી શકે છે ને કરવું જોઈએ.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન જ્ઞાનયજ્ઞને શ્રેષ્ઠ ગણાવે છે. જ્ઞાન સમાન પવિત્ર અન્ય કોઈ વસ્તુ નથી. પ્રાણિપાત (પ્રણામ), પરિપ્રશ્ન, (વારંવાર પ્રશ્નો કરવા), સેવા વગેરે દ્વારા બ્રહ્મજ્ઞાની એવા ગુરુની જ્ઞાનપ્રાપ્તિ માટે સેવા પણ એક પ્રકારનો જ્ઞાનયજ્ઞ જ છે. જ્ઞાન દ્વારા આત્મા તેના સત્ સ્વરૂપને પ્રત્યક્ષ કરે છે એટલે જ્ઞાનયજ્ઞને શ્રેષ્ઠ યજ્ઞ કહ્યો છે.

વસ્તુના સ્થૂળ સ્વરૂપ કરતાં તેના સૂક્ષ્મ સ્વરૂપને જાણવું વધુ સારું છે. બધું કર્મ જ્ઞાનમાં સમાપ્ત થાય છે. કર્મ એટલે જેના દ્વારા આપણે બંધાઈએ છીએ તે. પણ જો તેના સાચા સ્વરૂપનું જ્ઞાન હોય તો બંધનકર્તા નીવડી શકતા નથી. કર્મ માત્રને અંતે જે અનુભવ પ્રાપ્ત થાય છે તે કર્મના સ્વરૂપનું - સૂક્ષ્મ સ્વરૂપનું જ્ઞાન છે. તે વધુ કાલ્યાણકારક છે. જ્ઞાન મેળવનાર કર્મનો ત્યાગ નથી કરતો પણ કર્મ કરતાં કરતાં જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી કર્મને ભસ્મ કરી નાખે છે.

આત્મશુદ્ધિ દ્વારા, આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી પરમાત્મભાવની અનુભૂતિ કરવી, એ રીતે વિવેકપૂર્વક જીવનનાં કર્મ નિષ્કામ ભાવે આચરવાં એ જ્ઞાનયજ્ઞ છે. જ્ઞાનયજ્ઞ વાસ્તવમાં પરમાત્મ ભાવની જ ઉપાસના છે.

પરમાત્મ ભાવની પ્રાપ્તિ કરાવનાર આત્મવિવેક જ્ઞાનયજ્ઞ છે. જ્ઞાની પુરુષ જ્ઞાનપૂર્વક કર્મો કરે તો તે કર્મો બંધનકર્તા નીવડતા નથી. જ્ઞાનરૂપી અગ્નિ કર્મનો નાશ કરે છે. જ્ઞાન સામ્પ્રતને અતિક્રમી

આધ્યાત્મિક કેડી, એપ્રિલ, '૬૨]

અનામત સુધી વિસ્તરે છે. સામ્પ્રતકાળમાં તો તે ઉપયોગી નીવડે જ છે, પણ ભાવિના મર્મમાં પણ તેની ઉપકારકતાની ક્ષિતિએ વિસ્તરે છે. એ જ્ઞાન જીવનને ઉન્નત, ઉદાર, ઉદાત્ત અને ઊર્ધ્વ બનાવે છે.

જેમણે આત્મજ્ઞાન મેળવ્યું છે તેઓ પણ સ્વસ્થાને રહી પોતાના માનવબંધુઓના શ્રેય માટે કાર્ય કરી શકે છે ને કરવું જોઈએ. એવું કાર્ય પણ એક યજ્ઞ જ છે. પણ એમાં નિષ્કામ ભાવના હોવી જોઈએ. બદલાની અપેક્ષા ન રહેવી જોઈએ, એમ હું માનું છું.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને પ્રાણાયામને પણ એક યજ્ઞ તરીકે જ ગણાવ્યો છે.

પ્રાણાયામના પરિણામે સાધકની શરીર અને મનની શુદ્ધિ થાય છે. ચિત્તનાં વેરવિખેર, વિચ્છિન્ન અંગુળ તરંગો શાંત, સ્થિર અને એકાગ્ર બને છે. અને ઈષ્ટના સ્મરણમાં-જપમાં લીન બને છે.

પરંતુ પ્રાણાયામની સમજ કેળવવી દરેક વ્યક્તિ કે સાધક માટે સરળ નથી. કદાચ સરળ બને તો એવો ને એટલો સમય પણ સાધકને મળતો નથી. તેથી પ્રાણાયામ સમય અને સમજના અભાવે અનિવાર્ય નથી.

વળી આગળ જતાં 'પરોમાં જપયજ્ઞ હું છું' એમ કહી જપની શ્રેષ્ઠતાનો નિર્દેશ કર્યો છે.

જપ એટલે ઈશ્વરના કોઈ પણ એક નામનું અથવા મંત્રનું પુનઃ પુનઃ ઉચ્ચારણ કર્યા કરવું તે. એમાં ઉપાસકને અનેરો આનન્દ આવે છે. એથી ઉપાસક અને ઈશ્વરનું સામીપ્ય પણ પ્રસ્થાપિત થાય છે. ચિત્ત ત્વરાથી પરમતત્ત્વ સાથે અનુસન્ધાન સાધે છે. જપથી વ્યક્તિનાં અસત્ કર્મો કપાય છે, સત્કર્મોમાં વૃદ્ધિ થાય છે ને વ્યક્તિ ભૌતિક અને આધ્યાત્મિક સુખ શાંતિ અને આનન્દ મેળવી શકે છે. વળી તે ખૂબ જ સરળ ને સુલભ છે. જપ ગમે તે સ્થળે, ગમે તે સમયે, કોઈ પણ અવસ્થામાં માનસિક ચર્ષ શકે છે. એ રીતે ચિત્ત વધુ ને વધુ ઈષ્ટના સ્મરણમાં લીન બની રહે છે, પરમાત્માની સમીપ પહોંચી શકાય છે અને અનુસન્ધાન કેળવી શકાય છે. જપમાં ભગવાન સ્વયં રહેલા હોવાનું તેમણે જ જણાવ્યું છે સામ્પ્રત જીવનરીતિમાં જપ સર્વ રીતે સુલભ, સરળ અને શક્ય બની શકે છે.

યજ્ઞના અર્થઘટનામાં સમષ્ટિનું શ્રેય અને નિષ્કામ ભાવના પર વિશેષ ભાર મુકાય છે. પોતાપણની ભાવનાનો પણ એમાં પરિહાર આવશ્યક બને છે. આથી વ્યક્તિ જે કોઈ કાર્ય કરે તેમાં સમષ્ટિનું શ્રેય નિષ્કામ ભાવ, મમત્વનો ત્યાગ અને સેવાભાવના ભણે અને એ ભાવનાથી જે તે કાર્ય નિરંતર ચાલ્યા કરે તો તે એક યજ્ઞ જ છે.

યુદ્ધભૂમિમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન અર્જુનને યજ્ઞ એ દેવી ગુણવાળા પુરુષના લક્ષણ તરીકે જણાવે છે; એટલે યજ્ઞ દ્વારા દુરબભાવનાનો એમાં નિર્દેશ થતો હોય એમ મને લાગે છે. અર્જુનને કર્તવ્યપાલન અર્થે સન્નિવૃત્ત કરતા હોવાનું મારી શકાય. સંસારના સર્વ સમ્બન્ધો પ્રત્યે અનાસક્ત ભાવ કેળવવા, માયા-મમતાથી પર બનવા સમજવતા હોય એ બનવા જોગ છે.

મારી દષ્ટિએ યજ્ઞ એટલે કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ શરૂ કરી તેને નિરંતર ચાલુ રાખવી. તેમાં કોઈ પણ પ્રકારની અપેક્ષા ન હોવી જોઈએ. તે પ્રવૃત્તિ બનહિતાર્થે ચરિતાર્થે થવી જરૂરી છે, એમ હું માનું છું. મારી દષ્ટિએ તો મનુષ્યનું જીવન એક યજ્ઞ જ છે.

સત્કાર્યનું સાતત્ય એ યજ્ઞ જ છે.

જે કોઈ કાર્ય કરે તેમાં પરમાત્માનો વાસ છે, તે ઈશ્વરપ્રેરિત છે અને ઈશ્વરપ્રીતિ અને પ્રસન્નતાની પ્રાપ્તિની ભાવનાથી કરવામાં આવે તો તે એક યજ્ઞ બને છે. વ્યક્તિ જીવનમાં આમ સત્કાર્યની

ભાવના રાખે તો કુટુંબ, સમાજ અને વિશ્વ શાંતિનો અનુભવ કરી શકે છે. દરેક સત્પ્રવૃત્તિ પરમાત્મા પ્રેરિત અને ઈશ્વરાધીન સમજીને કરવાથી તે કાર્ય કે પ્રવૃત્તિ દીપી ઊઠે છે. મનુષ્યનું જીવન સત્કાર્યની સુવાસથી સભર અને છે. સૌ કોઈ તેને ચાહે છે, તેને જાંખે છે, તેના તરફ માન, આદર, પ્રેમની લાગણી અનુભવે છે. તેના દરેક કાર્યનું નિરાકરણ પણ કુદરતી રીતે સાડું અને સુખદ જ આવે છે. સત્કાર્ય કરનાર વ્યક્તિનું ધ્યાન પરમાત્મા સ્વયં રાખે છે. તેના કુટુંબની, તેના સ્વાસ્થ્યની, તેની નાની મોટી તમામ આત્મોની કાળજી ઈશ્વર સ્વયં લે છે.

સત્પ્રવૃત્તિનું સાતત્ય વ્યક્તિમાં ઈશ્વર પ્રત્યે ગાઢ અનુરાગ જગાડે છે. તેવી વ્યક્તિ પોતાના સત્કાર્યમાં જ ઈશ્વરની કૃપાનાં, તેની મરજીનાં, તેના સ્વરૂપનાં દર્શન કરે છે. એમ કરતાં કરતાં તે ઈશ્વરનો સાક્ષાત્કાર પણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

જેમ હોમાત્મક યજ્ઞ પરમાત્માની ઉપાસના છે અને એમાં પરમતત્ત્વ સાથે અનુસન્ધાન સાધવાની ભાવના રહેલી છે તે જ રીતે સત્કાર્ય ઈશ્વરની ઉપાસના બની શકે છે અને એ દ્વારા પરમાત્મા સાથે અનુસન્ધાન સાધી શકાય છે પરંતુ એમાં શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ આવશ્યક છે. સમર્પણ ભાવ જરૂરી છે. પરમાત્મ ભાવનો, પ્રીતિનો, પ્રસન્નતાનો અભિગમ કેળવવાની જરૂર છે.

જીવનની તમામ ફરજો ઈશ્વર પ્રેરિત જાણીને અદા કરવાથી અને ઈષ્ટના સમરણમાં શ્રદ્ધા અને શરણાગતિપૂર્વક રત રહેવાથી જીવન એક યજ્ઞ બની જાય છે. જીવનને એક યજ્ઞ બનાવવું એ વ્યક્તિના હાથની વાત છે.

યુદ્ધભૂમિમાં યજ્ઞને દૈવી સંપત્ત તરીકે ગણાવતા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને કદાચ એ જ અભિપ્રેત હશે કે જે યુદ્ધ આવી પડ્યું છે તે પરમાત્મપ્રેરિત છે તેથી તેનામાં શ્રદ્ધા વિશ્વાસ મૂકી, શરણાગતિપૂર્વક, તેને સમર્પણ કરી, પરિણામની ચિંતા તેને સોંપી યુદ્ધ લડવું જ રહ્યું. આવી પડેલું યુદ્ધ એક ફરજ છે, કર્તવ્ય છે અને તે અદા કરવું જ રહ્યું.

આપણું સમસ્ત જીવન એક યજ્ઞ છે તેથી જીવનના તમામ ક્ષેત્રે બળવવા પડતાં કાર્યો યજ્ઞ ભાવનાથી - નિષ્કામ ભાવે, ફરજ રૂપે, ધર, કુટુંબ, સમાજ અને સમસ્તના શ્રેયની ભાવનાથી કરવા જરૂરી છે. ગૃહિણીઓ જીવનમાં-ધરકામમાં-સંસારનાં કાર્યોમાં આવી ભાવના અપનાવે તો જીવન જરૂર દીપી ઊઠશે અને અન્યોને પ્રેરક બની શકશે. એટલું જ નહિ, કલેશના બનાવો નહિ અને, ધર એક મંદિર જેવું પવિત્ર, શાંત, રમ્ય ને આહલાદક બનશે. એ વાતાવરણમાં પરમાત્મા આવશે અને નિવાસ કરશે એમ મારું માનવું છે.

□

મા ગાયત્રીની કૃપા અને પૂજ્ય ગુરુદેવના આશીષ
હરહંમેશ વરસતા રહો એવી વિનંતી સહ—

પેટ્રોલીયમ પ્રોડક્ટ્સ * ફા. નં. 366943

મેન્યુફેક્ચરર્સ એન્ડ માર્કેટીંગ સોસાયટી

સૂરજ બ્રાન્ડ બ્લ્યુ પાવડર તથા સૂર્યા બ્રાન્ડ લીકવીડ બ્લ્યુના ઉત્પાદક

★

ગોખીનવાલા એસ્ટેટની બાજુમાં, નાગરવેલ હનુમાન રોડ, રખિયાલ * અમદાવાદ-380 023

ચિરસ્મરણીય ક્ષણો

સુંબલ દવે - 'મુંબ'

— જુ ય માનસપટ પર થનગન્યા કરે છે એ ચિરસ્મરણીય ક્ષણો! દષ્ટિ સમક્ષ તરવયાં કરવું એ દિવ્ય દશ્ય આજે પણ શરીર પરનાં કરોડ-કરોડ ડુંવાડાને મમતાના આહલાદક સ્પર્શથી રોમાંચિત કરી જાય છે... ૧૯૯૧ ની પાંચમી સપ્ટેમ્બરની એ યોજનગંધા સંધ્યાને સમય પોતે પણ ક્યારેય વિસરી નહિ શકે! કારણ કે —

— તે દિવસે વિશ્વભરના મંદારપુષ્પોની દિવાળી હતી. એટલે તો જાણે કે અગાઉથી જ નૂતનવર્ષની વધાર્ધ આપવા અધીરી થઈ હોય તેમ, મંદારમય શાતાસહર સુરભિ દોડી આવી હતી 'શ્રદ્ધા'ની શાંત, રમ્ય અને સુશોભિત કૂટિરના દિવ્ય દ્વાર પર... ઉપસ્થિત અદ્વૈતસંખ્યક ભાવિકોને અનન્યની અનુભૂતિ કરાવતી જતી ગુરુવારની એ સોનલવર્ણી સંધ્યાનું પગલે પગલું દયાવતી શ્યામાએ અવનિ પર પોતાનો પાલવ પાથર્યો કે તરત જ વાત્સલ્યની અદશ્ય પ્રતીતિ થતાં પૂજ્ય ગુરુદેવનાં શાંભવી નેત્રોએ બીતર દષ્ટિ કરી... યુજોયુજોથી અજોચરીનાં આદેશો શ્રવણ કરવા આતુર રહેતાં એ શિરતપ્પદ સૈનિકના કાને મમતાનો મંજુલ સ્વર ગુંજી ઉઠ્યો : 'હું નવ વાગ્યે આવું છું...!!'

કૂટિરમાં ચાલતાં કીર્તનમધ્યે કર્ણેન્દ્રિય પર સ્પર્શ કરતાં એ પાંચ શબ્દોનું પંચામૃત કોણ સીંચી ગયું? મા આવે - આ રીતે? પૂર્વે કદિ આવું - આ પ્રકારનું સૂચન આપીને પરમેશ્વરીએ પ્રાગટ્ય નથી કર્યું તો આજે આ શબ્દો... મનોમન મધુરી મૂંઝવણ અનુભવતો વિશ્વંભરીનો વ્હાલસોયો કૂટિરના હૈયા - હીડોળે જૂલતો રહ્યો... લાડલાના મનહૃદયમાં સંતાકૂકડી રમતાં સંદેહને પિછાણીને કૂટિરમાં જ ક્યાંક સૂક્ષ્મરૂપે ફરતી મહામાયા કેવું મીઠું-મીઠું મુસકાતી હશે...! તેથી જ આરતિ-સ્તુતિ દરમ્યાન પુનઃ એકવાર 'બા-અદ્ય, બા-મુલાહિજ, હોશિયાર'ની જડી પોકારતા હોય તેવા એ શબ્દો પ્યાનસ્થ ઋષિના શ્રવણે ગુંજી ઉઠ્યા : "હું નવ વાગે જ આવું છું..."

— પછી તો પૂછવું જ શું? 'મા આવે છે'ની પ્રતીક્ષા—સહર ક્ષણોમાં બાળહૃદયમાં માતૃપ્રેમનો મહાસાગર મસ્તીએ ચડ્યો! પરમનું સુયોગ્ય સ્વાગત કરવા માટેની સંપૂર્ણ વ્યવસ્થા પૂ. ગુરુદેવના ખંડમાં કરવામાં આવી. આ પ્રસંગે - મા વેદમાતાના પ્રાગટ્ય સમયે જે કંઈ બન્યું તે આપ સહુ જાણો છો પરંતુ મારે તો તે વખતે 'શ્રદ્ધા'ની બહાર-કૂટિરમાં-ઉભેલા સમયને જોવો છે.

ગુરુવારનો દિવસ હોવા છતાં કૂટિરમાં વર્તાતી ભક્તોની પાંખી હાજરી, આ પ્રસંગની સહુથી પહેલી વિશેષતા છે. "જેને રાકાવું હોય તે રાકાય, જેને જવું હોય તે જાય," - મલમ રીતે બોલાયેલા ગુરુદેવના માર્મિક વચનોનો પોતપોતાની મતિ અનુસાર અર્થ કરીને કેટલાક ભક્તો રાકાયા અને કેટલાકે વિદાય લીધી. આખરે પૂ. ગુરુદેવે ઉપસ્થિત ભક્તોને જણાવી દીધું કે 'મા નવ વાગ્યે આવે છે.' (આ શબ્દો સાંભળ્યા પછી ક્યા અભાગિયાને કૂટિર છોડીને ઘેર જવાનું મન થાય?)

રાત્રિના સાડા-આઠથી પોણા નવ સુધી કૂટિરમાં ભજન-કીર્તન-ધૂન ઈત્યાદિ થતાં રહ્યાં. અગિયોને વેટે મણી શકાય એટલાં ભાવિકજનો કૂટિરના રમ્ય અને દિવ્ય થતા જતા એ મહોલને મનોમન અનુભવી રહ્યા હતા. મહામંત્રના માનસિક જાપમાં લીન બનેલાં સહુના મન-હૃદય પર આજે અભીવર્ષા થતી હતી જાણે! હૃદયનાં ધમકાર બોલી રહ્યા હતાં : "મા...મા...મા..."

સમય ઊભો હતો કૂટિરના કોઈ ખૂણે. ધરાધર નવના ટકોરે.....નવખંડના નવજાત મંદારપુષ્પોની સમગ્ર સુરભિ સમેટીને સમીર દોડતો આવ્યો 'અદ્વા'ના આંગણે અને પરમના માર્ગમાં પાથરી દીધી એ બીની ગુલાબી સુગંધોને...!

તું અટકીશ મા મારી લેખિની! તારી અક્ષર અનુભૂતિને આજ ભલે વર્ણનશક્તિની સીમાઓ સૂંધવી પડે પણ લખ.

જગતજનનીના પ્રાગટ્યની એ અવિસ્મરણીય ક્ષણોની બાહ્ય અનુભૂતિ કરવા વિસ્ફારિત નેત્રે પૂ. ગુરુદેવના ખંડના વાતાયન પ્રતિ તાકી રહેલાં અનેક આતુર નયનોએ ધરાધર નવ વાગ્યે પ્રાગટ્યની યુતિનો એ ક્ષણિક કિન્તુ હૃદય અજવાળી જનારો અમકાર નિહાળ્યો ને 'મેં જ્યેયો, મેં જ્યેયો' કરતાં અશ્રુઓ હર્ષોદ્લાસમાં ઉમટવા લાગ્યાં...! લોચનના પરદા ખંધ કરીને આ પ્રસંગની આંતરિક અનુભૂતિ કરવા આતુર એવા ભક્તોના શ્રવણ પર, પૂ. ગુરુદેવના ખંડમાં કુમકુમ પગલાં પાડી રહેલી પરમેશ્વરીનાં સ્વભાવે જ ઋણુ પુનિત ચરણે અણકતાં મહાભાગ્યશાળી નુપૂરનો આરોહિત-અવરોહિત નાદ સાંભળાયો-સાંભળાયો-સાંભળાયો.....અને મા સાથે મીઠડી વાતચીત કરી રહેલાં ગુરુદેવનાં સ્વરના પડધાનો અસ્પષ્ટ ધ્વનિ પણ બહાર ઊભો-ઊભો સાંભળતો હતો પેલો સમય.

“જગતજનનીના પ્રાગટ્યની એ અવિસ્મરણીય ક્ષણોની અનુભૂતિ કરવા વિસ્ફારિત નેત્રે પૂ. ગુરુદેવના ખંડના વાતાયન પ્રતિ તાકી રહેલાં અનેક આતુર નયનોએ ધરાધર નવ વાગ્યે પ્રાગટ્યની યુતિનો એ ક્ષણિક કિન્તુ હૃદય અજવાળી જનારો અમકાર નિહાળ્યો ને 'મેં જ્યેયો, મેં જ્યેયો' કરતાં અશ્રુઓ હર્ષોદ્લાસમાં ઉમટવા લાગ્યાં.”

....“અને મા સાથે મીઠડી વાતચીત કરી રહેલા ગુરુદેવના સ્વરના પડધાનો અસ્પષ્ટ ધ્વનિ પણ બહાર ઊભો ઊભો સાંભળતો હતો પેલો સમય.”

પંદરેક મિનીટ પશ્ચાત્ મા અંતર્ધ્યાન થયા અને પૂ. ગુરુદેવની અનુમતિથી આતુર ભક્તો તેમના ખંડમાં દોડી ગયા ત્યારે જ ખ્યાલ આવ્યો કે વિશ્વભરના ગુલાબોની મહેક તો તેમના ખંડમાં જ હતી...હે મંદાર! મને તારા પ્રાર્થની ઈર્ષ્યા કેમ થાય છે?

આપ સહુ જાણો છો આ આખો ય પ્રસંગ. કિન્તુ આપ અનભિચ હશે કેટલીક વિશેષતાઓથી. ઉપરોક્ત પ્રસંગે ઉપસ્થિત ભક્તોનાં વચ્ચેમાં વસી ગયેલી મંદારસુરભિએ આ પછી છેક ત્રણ-ચાર દિવસે ભારેખમ હૃદયે ધીરે-ધીરે વિદાય લીધી હતી તે આપ જાણો છો? એટલું જ નહિ, આ પ્રસંગે મા વેદમાતાના પ્રાગટ્યની વધાર્ધ આપવા પૂ. ગુરુદેવના વેવાર્ધ શ્રી ચન્દ્રકાંતભાઈને ત્યાં પહોંચી ગયેલા મિરેન(લાલુ)ને સૂંધીને - “તમે ગુલાબનું અત્તર છાંટ્યું છે કે શું?” - એવા પ્રશ્નના પ્રત્યુત્તરમાં વિલસી ગયેલું લાલુનું હાસ્ય તમે નિહાળ્યું નથી જ. મારા એકના એક વહાલસોયા બગલથેલામાંથી સતત બે દિવસ સુધી પ્રસરતી ગુલાબની સુવાસે તો મારા સર્જનોમાં પણ સુરભિ ભરી છે તે આપ જાણતા નથી કદાચ.

— આ સર્વે વિશેષતાઓમાં પણ શિરમોર તો છે તે સમયનું કૂટિરનું આહ્વાદક, દિવ્ય, રમ્ય, સુશોભિત, સુરભિત, શીતળ અને ન મૂતો ન મલિવ્યતિ જેવું વેદમય વાતાવરણ. એટલે જ તો કહું છું —

— હજુ ય માનસપટ પર થનગન્યા કરે છે એ ચિરસ્મરણીય ક્ષણો...

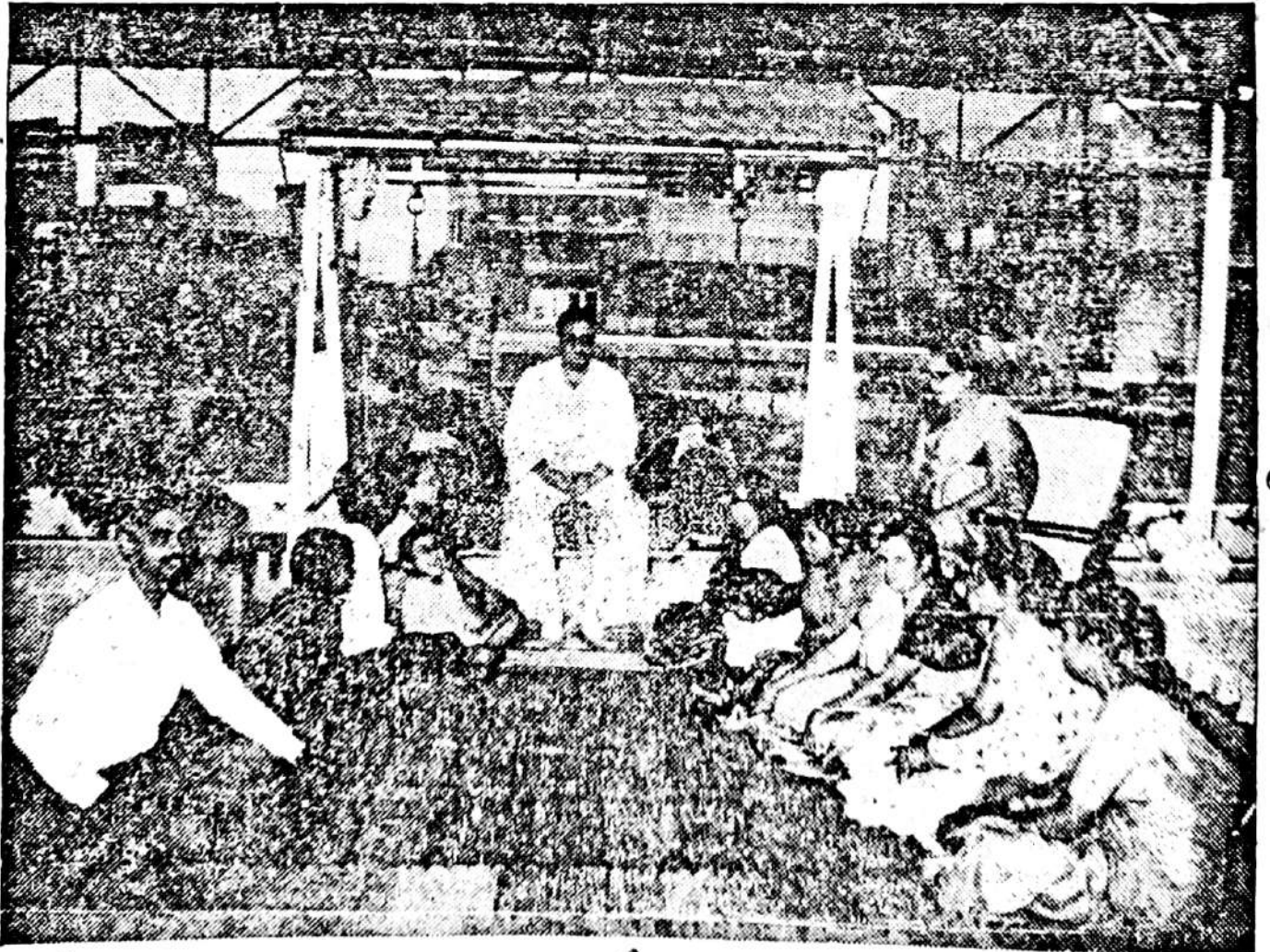

આધ્યાત્મિક કેડી, ફેબ્રુએપ્રિલ, '૯૨]

પૂ. ગુરુદેવના સાન્નિધ્યની પળોમાં

એક માંજે કેટલાંક ભાઈ-બહેનો પૂ. ગુરુદેવના સાન્નિધ્યમાં બેઠાં હતાં. દરેક જણ પોતાની અનુભૂતિઓ વર્ણવી રહ્યાં હતાં. મા ગાયત્રીની-પોતાના ઈષ્ટની, પૂ. શાસ્ત્રીજીના આશીર્વાદની અનેકવિધ વાતો ચાલી રહી હતી. મુ'બઈથી આવેલાં શ્રીમતી મૃદુલાબહેન ત્રિવેદીએ પોતાનો અનુભવ વર્ણવ્યો ત્યારે સમગ્રયુ' કે મનુષ્યની ચેતનામાં પરમતત્ત્વની ચેતના સમાયેલી જ છે. એને ઠંઠોળવાની, ભગ્ન કરવાની જરૂર છે. 'આત્મા સો પરમાત્મા'ની ઉક્તિ અનુસાર આત્મામાં પરમાત્મા તો બિરાજેલો જ છે પણ એના અસ્તિત્વની, એની સહોપસ્થિતિની, એની કાર્યશીલતાની, એની ગતિ-વિધિનો અનુભવ કરવાની જરૂર છે. મનુષ્ય એની શરણાગતિ સ્વીકારે, એને સ્વાર્પણ કરે, એની અનુભૂતિ પાળવા કટિબદ્ધ બને અને નમ્ર ભાવે-અનન્ય ભાવે એને પ્રાર્થે તો મનુષ્યની ચેતનામાંથી એ પ્રગટે છે, સક્ષમ સ્વરૂપે બહાર પણ આવે છે અને પોતાની સહોપસ્થિતિની સાથે હોવાની અનુભૂતિ કરાવે છે.

આ વાતની પ્રતીતિ-ખ્યાલ તો મૃદુલાબહેનનો અનુભવ જણાશે ત્યારે જ આવી શકશે.

મૃદુલાબહેને પોતાનો અનુભવ વર્ણવતાં જણાવ્યું હતું :

“ એક દિવસ હું અને મારી દીકરી આશા જસલોક હોસ્પિટલમાં મારી આંખ ખતાવવા ગયા હતા. હોસ્પિટલમાં આંધકામ ચાલુ હતું. આરસવાળી હોસ્પિટલની જમીન પર રેતી, કાંકરા, સિમેન્ટ વગેરે વેરાયેલાં પડ્યાં હતાં. એ રેતી કાંકરાવાળી જમીન પરથી પસાર થતાં મારો પગ લપસ્યો તે હું ધમ્મક કરતી જમીન પર પટકાઈ પડી. મારા પગના અંગૂઠા પર થોડું દુખાવું આવ્યું. પણ મને કશું જ થયું નહિ. હું જે રીતે જમીન પર પટકાઈ હતી એ જોતાં મને સખત ઈજા થવી જોઈતી હતી, પણ મને કશું જ થયું નહિ.

મારી દીકરી આશાએ મને હાથ ઝાલી ઊભી કરી. આનુષાનુ લોડો પણ ભેગાં થઈ ગયાં હતાં. મારી દીકરીએ તો મને કહ્યું પણ ખરું કે, ‘ મમ્મી હવે પછી તને એકલી ક્યાંય જવા નહિ દઈએ...’

હું જે રીતે પટકાઈ હતી એ જોતાં તો મારે તરત હોસ્પિટલમાં દાખલ થઈ જવું પડત, પણ મને કશું થયું નહિ.

હું મનોમન પૂ. ગુરુદેવ અને માતાજીને વંદી રહી.

“ ઈ જ સ્વયં મા છે. પણ પોતાનું રૂપ પ્રગટ કરતી નથી ” મૃદુલાબહેને આનન્દવિભોર બનીને જણાવ્યું.

“ મેં પૂ. ગુરુદેવ અને મા ગાયત્રીને પ્રાર્થના કરી કે આપ બંને સ્વયં મારી ચેતનામાં સમાઈ જાય અને મેં માની લીધું કે પૂ. ગુરુદેવ અને મા ગાયત્રી સ્વયં મારી ચેતનામાં સમાયેલાં જ છે.”

મૃદુલાબહેને પોતાના અનુભવની સ્પષ્ટ રજૂઆત કરતાં કહ્યું :

“ હું જ્યારે ધરમાંથી બહાર નીકળું ત્યારે પૂ. ગુરુદેવ અને માતાજીને પગે લાગીને નીકળું. હું મારા પતિ સાથે બહાર નીકળું અને ટેક્ષીમાં ક્યાંય પણ જતાં હોઈએ ત્યારે મારા પતિ ટેક્ષીમાં આગળની સીટ પર ડ્રાઈવરની બાજુમાં બેસે અને હું પાછળ બેસું. મારી પાસેની ખાલી સીટમાં હું પૂ. ગુરુદેવ અને મા ગાયત્રીને સ્વયં બિરાજમાન થવાની પ્રાર્થના કરું અને માની લઉં કે, તેઓ મારી સાથે જ બેઠાં છે. પરંતુ જે દિવસે આ બનાવ બન્યો તે દિવસે મારી સાથે મારા પતિને બદલે મારી દીકરી આશા મારી સાથે હતી. અમે બંને ટેક્ષીમાં જસલોક હોસ્પિટલ જવા નીકળ્યા. ટેક્ષીમાં અમે બંને મા-દીકરી પાછલી સીટ પર બેઠાં. હવે મારા મનમાં પ્રશ્ન એ ઉપસ્થિત થયો કે પૂ. ગુરુદેવ અને માતાજીને ક્યાં બિરાજમાન કરવાં ? ડ્રાઈવરની બાજુમાં બિરાજમાન કરવા ઉચિત નહિ ગણાય. તો શું કરવું ? આથી મેં પૂ. ગુરુદેવ અને મા ગાયત્રીને પ્રાર્થના કરી કે આપ બંને સ્વયં મારી ચેતનામાં સમાઈ જાવ. આમ પ્રાર્થાને મેં માની લીધું કે પૂ. ગુરુદેવ અને મા ગાયત્રી સ્વયં મારી ચેતનામાં સમાયેલાં જ છે.

મારી મનોમન આવી ધારણા સાથે હું ટેક્ષીમાં બેઠી હતી. મનમાં જપ-સ્મરણ ચાલુ જ હતી. ટેક્ષી જસલોક હોસ્પિટલ તરફના માર્ગમાં આગળ વધી રહી હતી. આમ મનોમન સ્મરણ કરતાં કરતાં હોસ્પિટલના પ્રવેશ દાર પાસે ટેક્ષી આવી ઊભી, હોસ્પિટલમાં પ્રવેશતાં જ હું જમીન પર જોરથી પટકાઈ પડી પણ મને કશું જ ઈજા ન થઈ.

“ ઈ જ સ્વયં મા છે ” મૃદુલાબહેને દોહરાવ્યું.

*

*

*

આધ્યાત્મિક કેડી, એપ્રિલ, '૬૨]

આમ વાત ચાલી રહી હતી ત્યાં જ 'શ્રદ્ધા'ના કમ્પાઉન્ડમાં એક ભાઈએ પ્રવેશ કર્યો. ફૂટિરનાં પગથિયાં ચડી પૂ. ગુરુદેવને નમસ્કાર કર્યાં. પૂ. ગુરુદેવે હિંચકાના હળવા હળવા આંચકા સાથે જ પૂછ્યું:

“ કેમ છે? સારું છે ને?”

“ હા.” પેલા ભાઈએ જવાબ આપ્યો.

પૂ. ગુરુદેવે પેલા ભાઈને આવકારી આગળ આવવા આજ્ઞા કરી.

પૂ. ગુરુદેવની આજ્ઞા થતાં જ પેલા ભાઈએ આવી પૂ. ગુરુદેવના ચરણસ્પર્શ કર્યાં. પૂ. ગુરુદેવે તેમના માથે હળવો સ્પર્શ કરીને આશીર્વાદ આપ્યાં. ચરણસ્પર્શ કરી ઊભા થયેલા એ ભાઈને પૂ. ગુરુદેવે ત્યાં જ બેસવા ઈશ્વારો કર્યો એટલે પેલા ભાઈ પૂ. ગુરુદેવના મૂકાની નજીક જ બેસી ગયા. મૂકા આહું આહું મૂકી રહ્યો હતો. ગુરુદેવ પણ એ ટાણે કોઈ અલખની મસ્તીમાં મસ્ત હોય તેમ જણાતું હતું. ગુરુદેવે પેલા ભાઈને પોતાનો અનુભવ વર્ણવવા જણાવ્યું.

ફૂટિરમાં ઉપસ્થિત ભક્તોની વચમાં પોતાનો અનુભવ વર્ણવતાં દેવાંગભાઈએ જણાવ્યું:

“ મારે ત્યાં ત્રીજા પુત્રનો જન્મ થયો છે. મારી પત્ની અને પુત્રની તબિયત સારી છે. ખાસ કરીને મારાં પત્ની સાળાં રહ્યાં છે તેનો મજા પૂ. ગુરુદેવને જાય છે.” એમ કહી દેવાંગભાઈએ પોતાની બેઠક પરથી જ પૂ. શ્રી સમક્ષ બે હાથ જોડ્યા.

પૂ. ગુરુદેવની આંખો બંધ હતી. હિંચકો આછો આછો મૂકી રહ્યો હતો.

દેવાંગભાઈએ પોતાના અનુભવની વિગત વર્ણવતાં જણાવ્યું:

“ ગઈ તા. ૨૯-૮-'૯૧ના રોજ ઠાકરસી ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ હોસ્પિટલમાં મારાં પત્નીને પ્રસૂતિ અર્થે દાખલ કર્યાં હતાં. ડોક્ટરોએ તેને તપાસીને એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો કે તેમને હાઈ બ્લડ પ્રેશરની તકલીફ થઈ છે. ગર્ભની અંદર બાળકમાં પાણી બહુ જ ઓછું છે તેમ જ બાળક બિંદુ છે.

મારાં પત્નીની આવી હાલત જાણી મારાં બા મારા પર ખૂબ જ ચિડાયાં, કારણ કે આ અંગે બાને પ્રથમથી જ વિરોધ હતો. પણ મેં બાને આશ્વાસન આપ્યું કે ગુરુદેવ સાક્ષાત્ ગાયત્રી માતા છે. તેમના આશીર્વાદથી સૌ સારાં વાનાં થશે. તેઓ મારા માટે ભગવાન છે.

ત્યાર બાદ હું ઘેરથી ગુરુદેવના નિવાસસ્થાને આવ્યો. ગુરુદેવને ઉપરોક્ત સર્વ હકીકતોથી વાકેફ કર્યાં. તેમણે જળ આપ્યું. એ જળ લઈને હું શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ સાથે દવાખાને ગયો. મારાં પત્નીને જળ પીવડાવ્યું તેમ જ થોડું જળ પેટ પર પણ લગાડ્યું.

જળ પીવડાવ્યા બાદ મારાં પત્નીને પ્રસૂતિની પીડા ઊપડી. ને રાત્રે દસ વાગ્યે કુદરતી રીતે પ્રસૂતિ (Normal delivery) થઈ તેને હું પૂ. ગુરુદેવના આશીર્વાદનું જ પરિણામ માનું છું.

ગુરુદેવને મારાં પત્નીની ઉક્ત તકલીફ અંગે વાકેફ કર્યાં ત્યારે ગુરુદેવ માત્ર એટલું જ બોલ્યા કે, 'રાત્રે પ્રસૂતિ થઈ જશે.'

— આમ અનુભવ વર્ણવતાં દેવાંગભાઈની આંખો બીની થઈ ગઈ હતી.

*

*

*

ફૂટિરમાં ઉપસ્થિત પારમિતાબહેને સૂરતના શ્રી હસમુખભાઈ બામણિયાના નિવાસસ્થાને અનુભવેલી હકીકત પૂ. શ્રી સમક્ષ વ્યક્ત કરતાં જણાવ્યું હતું:

ગુરુદેવ, હું એક દિવસ હસમુખભાઈને ત્યાં ગયેલી. હું જઈને ખેડી એટલે તેમનાં પત્ની હસમતી ભાભીએ પાણીનો પ્યાલો મારી સામે ધર્યો. મને પાણી પીવાની ઇચ્છા તો નહોતી જ, પણ ભાભી જે ઉમળકાથી પાણી લાવ્યાં હતાં તેનો હું અનાદર ન કરી શકી એટલું જ નહિ, પાણી પીવાની મને અંદરથી જ પ્રેરણા-ઇચ્છા જાગી ને મેં મોઢે પ્યાલો માંડી પાણી પીધું.

પાણી ખૂબ જ ઠંડું અને ગુલાબજળના સ્વાદવાળું હતું. જાણે નયું ગુલાબજળ જ જોઈ લ્યો. મને મનોમન આશ્ચર્ય થયું. મને થયું કે પાણીમાં ગુલાબજળ નાખ્યું છે કે શું?

તે જ અરસામાં તેમનાં પુત્રવધૂ સપનાને ઝેરી મેલેરિયા થયો હતો. ગરમ દવાઓને કારણે ખૂબ જ ઉલટીઓ થતી હતી અને ખોરાક લેવાતો નહોતો. આથી તેને ઠંડક કરવા તેમણે કદાચ ગુલાબ-જળવાળું પાણી પનાવી રાખ્યું હશે અને તે જ મને પણ પીવા આપ્યું હશે એમ મેં મનોમન માની લીધું.

“જાણે નયું ગુલાબજળ જ જોઈ લ્યો.”

પણ મેં તેઓને આ અંગે કશું જ કહ્યું નહિ.

આસો નવરાત્ર પૂરા થયાને માંડ બે-ત્રણ દિવસ જ થયા હતા. મુ. શ્રી હસમુખભાઈ અને ભાભીએ બધું અનુષ્ઠાન કર્યું હતું. અનુષ્ઠાન દરમ્યાન તેઓએ સતત પૂ. ગુરુદેવ અને માતાજીની સૂક્ષ્મ હાજરીની અનુભૂતિ કરી હતી. ધરના વાતાવરણમાં પણ સતત સુવાસ પ્રસર્યા કરતી હતી. જપમાં પણ ખૂબ જ આનંદ આવતો હતો એવી અનેકવિધ અનુભૂતિઓ હસમુખભાઈએ વર્ણવી. તેમણે વિશેષમાં જણાવ્યું કે આ વખતે તો ધરમાં રસોઈ કરવાના પાણીમાં પણ નર્ચા ગુલાબજળની સુવાસ અને સ્વાદ આવ્યા છે. જાણે નયું ગુલાબજળ જ જોઈ લ્યો.

એટલું જોલતાં તો હસમુખભાઈ ખૂબ જ ભાવવિભોર બની ગયા.

તેમની છેલ્લી વાત સાંભળી હું સતેજ થઈ ગઈ. પાણીમાં સુવાસનો અનુભવ વર્ણવતાં તેમણે જણાવ્યું : આસો સુદ આઠમને દિવસે ધરમાં સ્ટીલની પવાલીમાં રસોઈનું પાણી ભરી રાખ્યું હતું. પણ આખો દિવસ એ પાણી વપરાયું નહિ. બીજે દિવસે એટલે કે નોમને દિવસે એ પાણી વાસી ગણીને નવું તાજું ભરવા જતાં પવાલી ઉઘાડતાં જ પવાલીમાંથી સુવાસનો કુવારો મૂક્યો હોય તેમ લાગ્યું. એ પવાલીમાંથી ગુલાબજળની સુવાસ સ્પષ્ટપણે અનુભવાતી હતી.

અમે ધરનાં સૌ પૂ. ગુરુદેવ અને માતાજીને વંદી રહ્યાં અને તેમણે સૂક્ષ્મરૂપે આવી અમારું ધર પાવન કર્યું, અમારા અનુષ્ઠાનનો સ્વીકાર કર્યો તેથી અમે ધન્ય થયાં. અમને ખૂબ આનંદ થયો.

ત્યારબાદ એ પાણી અમે રહેવા દીધું અને પ્રસાદી તરીકે લઈ એ છીએ.

‘તને પણ અત્યારે એ જ પાણી આપ્યું હતું’ હસમતીભાભીએ વાતમાં ઉમેરો કરતાં જણાવ્યું. એટલે મેં પણ પાણી પીતાં સુવાસનો અને સ્વાદનો જે અનુભવ થયો તે પણ જણાવ્યું અને એ પાણી માતાજીની પ્રસાદી જણી ફરી મારી આખો પ્યાલો મેં પાણી પીધું. — એમ બહેન પારમિતાએ કહ્યું ત્યારે ગુરુદેવ હસી પડ્યા.

બહેન પારમિતાએ આ અનુભવની વાત પૂરી કરી એટલે પૂ. ગુરુદેવે આજ આજ મૂલતા દિવ્યકાને સ્થિર કર્યો અને પોતાની બેઠકમાં ટદાર થયા અને પૂ. કેલાસબહેન તરફ ઇશારો કરતાં જ કૂટિર સામુદિક મંત્રજપથી બાજી ગઈ.

અભીપ્સાની અભિવ્યક્તિ

જન્મદિવસની ઉજવણી કરવાની, શુભેચ્છાઓ પાઠવવાની, આશીર્વાદ મેળવવાની, દેવદર્શન લેવાની અને જીવનમાં શુભ સંકલ્પો કરી આગળ વધવાની પ્રથા પરાપૂર્વથી પ્રચલિત છે. વ્યક્તિને તેના જન્મદિવસે શુભેચ્છા-આશીર્વાદ તો આવી જાય છે, પણ વ્યક્તિની પોતીકી મહત્વાકાંક્ષા-ઇચ્છાના આધારે વ્યક્તિના જીવન પ્રયેના અભિગમની પણ પ્રતીતિ થાય છે. પોતાના જન્મદિવસ નિમિત્તે કે અન્ય કોઈ પણ દિવસે માતા-પિતા કે ગુરુ પાસે શું માગે છે તે પણ મહત્વનું છે. પુત્ર ચાર વર્ષનો હોય કે ચાળીસ વર્ષનો, પણ મા-આપ તો પુત્રને શુભાશિષ આપે જ છે, તે જ રીતે ગુરુ પણ દરેક શિષ્યને સદા સર્વદા આશીર્વાદ આપે જ છે. ગુરુ અને માતા-પિતાના આશીર્વાદ સૂર્યપ્રકાશની જેમ સર્વત્ર ઇચ્છા-અનિચ્છાએ પણ પ્રાપ્ત થાય છે અને ફળે જ એ નિઃશંક છે.

ગુરુના આશીર્વાદ મેળવવા જતી વખતે શિષ્ય ગુરુ પાસે શું માગે છે, તે કેવા અભિગમથી ગુરુ પાસે જાય છે, ગુરુની કૃપાને શિષ્ય ભૌતિક પ્રાપ્તિ માટે કે આધ્યાત્મિક પ્રાપ્તિ માટેનું માધ્યમ બનાવે છે તે વિશેષ ધ્યાનપૂર્ક બાબત બની રહે છે.

જન્મદિવસે કે ગમે ત્યારે કોઈ પણ પળે આધ્યાત્મિક પ્રાપ્તિની મહેચ્છા સેવનાર શિષ્ય ગુરુનું ધ્યાન અવશ્ય ખેંચે છે, ગુરુને પ્રસન્ન બનાવે છે તે એમ શિષ્ય આધ્યાત્મિક માર્ગે આગળ વધવા, પ્રયાણ કરવા તત્પર બને છે, ડમ મારે છે, ઉત્કંઠા સેવે છે તે એક આવકાર્ય બાબત છે.

પોતાના જન્મદિવસે શાસ્ત્રીજી પાસે આધ્યાત્મિક માર્ગે આગળ વધવા માર્ગદર્શન માગનાર અમદાવાદના શ્રી રમેશભાઈ ખારોટે પૂ. શાસ્ત્રીજીને પાઠવેલો પત્ર અત્રે રજૂ કર્યો છે. જેથી વાચકોમાં આધ્યાત્મિક અભીપ્સા જગશે એવી આશા છે.

“પરમ પૂજ્ય વહાલા ગુરુદેવ,

મારો જન્મ સંવત ૨૦૦૬ના ભાદરવા સુદ પાંચમ ને તા. ૧૬-૯-'૫૦ના રોજ થયો હતો. મને ૪૧ વર્ષ પૂરા થઈ ૪૨ મું બેસશે. મારા આ ૪૨ મા જન્મદિવસની પૂર્વ સંધ્યાએ આપને ધણું બધું કહેવું છે, પરંતુ આપના દર્શન કરતાં બધું ભુલાઈ જાય છે. વાચા હરાઈ જાય છે. તેથી હયાની એ વાતોને સ્પષ્ટદેહ આપી આપના ચરણકમળોમાં મૂકું છું.

આપનાં પ્રવિત્ર દર્શન કરી જે પરમ જ્ઞાંતિનો અનુભવ કર્યો તે અવર્ણનીય છે. પ્રથમ જ મુલાકાતમાં આપે મારા મસ્તક પર આપનો વરદ હસ્ત મૂકીને મને આપના બાળક તરીકે જાણે અપનાવી લીધો અને તે જ ધન્ય પળથી મારો આધ્યાત્મિક જન્મ થયો. આપ મારા આધ્યાત્મ માર્ગના જનક છો.

આપના દર્શનના ખીજા દિવસથી જ આપના સૂચન પ્રમાણે તથા માળાનો ક્રમ અને જીવનજીવન મારા દૈનિક જીવનમાં વણાઈ ગયા છે. આપના આશીર્વાદથી લગભગ દર વર્ષે આસો નવરાત્રીમાં લઘુ અનુષ્ઠાન કરું છું. આધ્યાત્મિક માર્ગમાં આગળ વધવા બોમિયાનું કામ કરતી ‘આધ્યાત્મિક કેડી’નો દરેક અંક વાંચું છું. આપના પુસ્તકો મારે માટે ધર્મપ્રદો જ છે.

પુસ્તકોના માધ્યમ દ્વારા આપના દિવ્ય સ્વરૂપનો જે પરિચય પ્રાપ્ત થયો તે તો સાગરમાં તરતા હિમખંડના એક દરશ્યમાન ભાગ જેટલો જ જણી શકાય. આપનું પૂર્ણ દિવ્ય સ્વરૂપ તો ત્યારે જ જણી શકાય કે જ્યારે આપ ખુદ કૃપા કરી તેને પ્રગટ કરો.

આપે આ બાળકને પળે પળે સાચવ્યો છે. અનેક વિકટ પરિસ્થિતિઓમાંથી પાર બિતાર્યો છે. સંઘર્ષમાં ટકવાની શક્તિ આપી છે. ભૌતિક જીવનમાં ધણું બધું આપ્યું છે. આપનું સાન્નિધ્ય સાંપડ્યું છે. કદાચ કેટલે જન્મમાં પણ જે શક્ય ન બને તેવું માતાજીના સદેહે અવનિ ઉપરના અવતરણની તા. ૫-૯-૬૨ની (માતાજીના સાક્ષાત્કારનો દિવસ) ધન્ય પળોમાં હાજર રાખી એ દિવ્યતાને, એ ધન્ય પળોને માણવાનું પરમ સદ્માન્ય આપ કૃપાળુએ પ્રાપ્ત કરાવી આપ્યું છે.

આપના આ બાળક પર આટઆટલી કૃપા હોવા છતાં મારામાં જે તિતિક્ષાવૃત્તિ જાગવી જોઈએ, જે પ્રપતિભાવ આવવો જોઈએ, જે ગતિ આવવી જોઈએ તેવું થતું નથી. હજુ પણ મન અનેક શંકા-કુશંકાઓ, તર્ક-વિર્તક કરે છે. મંત્રજ્વલ વખતે મન ઉપર વિચારોનાં વ્યર્થ ઘાડાં ધસી આવે છે. અમુક વખતે તો ધણા હલકા પ્રકારના વિચારો હુમલો કરે છે. સ્વભાવમાં જે પરિવર્તન આવવું જોઈએ તે નથી આવતું. અધ્યાત્મ માર્ગનો જે આનંદ, જે દિવ્યાનંદ, જે પરમાનંદ, જે નિજનનંદ પ્રગટવો જોઈએ તે નથી પ્રગટતો. જે સંતોષ મળવો જોઈએ તે નથી મળતો. ધણી વાર તો આ દુષ્ટ મન આપના સામર્થ્ય વિશે પણ શંકા-કુશંકા, તર્ક-વિર્તક કરે છે. આપ તો અન્તર્યામી છો. આપ બધું જ જાણો છો, છતાં પણ મારા પ્રત્યે કઠોર કેમ નથી થતા ?

ધણી વાર એવું લાગે છે કે હું પૂર્વજન્મનો કોઈ હલકી કક્ષાનો જીવાત્મા હોઈશ, પરંતુ બીજી ક્ષણે વિચાર આવે છે કે એવું ન હોઈ શકે. એવું હોય તો આપ જેવા સમર્થ સદ્ગુરુનું સાન્નિધ્ય કદાપિ ન સાંપડે.

“આપના તરફથી અધ્યાત્મ માર્ગમાં ઝડપથી આગળ વધવા માટે મારી પાત્રતા પ્રમાણે આપના તરફથી જે માર્ગદર્શન મળશે તે મારે માટે અણુમોલ હશે. તેને પ્રાણનાં લોગે પણ આચરણમાં મૂકવાનો પ્રયત્ન કરીશ.”

*

*

*

“શિષ્યની નિખાલસતા અને દિલની આંતર સચ્ચાઈ જ ગુરુનાં વિશેષ પ્રેમ, કૃપા, પ્રસન્નતા અને આશીર્વાદના અધિકારી બનાવે છે. તેનું જીવન આનંદની મસ્તીથી સભર થઈ જાય છે.”

મારાં આ ૪૧ વર્ષ વ્યર્થ ગયાં હોય તેવું લાગ્યાં કરે છે. અને હવે જે ક્ષણ આપના અને માના સ્મરણ વિનાની જાય છે તે ક્ષણ વ્યર્થ વેડફાઈ રહી છે એવું લાગ્યાં કરે છે. માટે જ હવે પછીનાં મારા જીવનનો માર્ગ આપ નક્કી કરો. મારી દિનચર્યા આપ નક્કી કરો.

હવે પછીનાં મારા શેષજીવનનાં વર્ષો કેમ વિતાવું ? આપના ચીંધેલા માર્ગમાં સંતોષપૂર્ણ પ્રગતિ કરી ગન્તવ્યસ્થાન સુધી પહોંચી શકું તે અંગે નીચેની બાબતોમાં આપના આ બાળકને માર્ગદર્શન આપવા આપ ભગવંત કૃપાવંત થશો એવી આ બાળકની આપના ચરણકમળોમાં નમ્ર પ્રાર્થના છે.

(૧) આહાર-વિહાર અંગે શું ધ્યાન રાખું ?

(૨) પ્રમાદીપણું (અધ્યાત્મ માર્ગમાં) ખૂબ બતાવે છે તેને દૂર કરવા શું કરું ?

(૩) કામમાં સંઘમ જળવાય તે માટે શું ઉપાય કરું ?

(૪) સ્વભાવ જ્ઞાત થાય તે અંગે શું ઉપાય કરું ?

(૫) અત્યારે ગુરુ બાવની, ગાયત્રી મંત્રની ત્રણ માળા અને આગળ પાછળ એક એક હૈં શ્રી ગુરવે, નમઃ ની માળા કરું છું, તો તેમાં મારી પાત્રતા પ્રમાણે ફેરફાર સૂચવવા કૃપાવંત થશો.

આધ્યાત્મિક કેહી, એપ્રિલ, '૬૨]

૧૫

આ સિવાય આપના તરફથી અધ્યાત્મ માર્ગમાં ઝડપથી આગળ વધવા માટે મારી પાત્રતા પ્રમાણે આપના તરફથી જે માર્ગદર્શન મળશે તે મારે માટે અણુમેલ હશે. તેને પ્રાણના ભોગે પણ આચરણમાં મૂકવાનો પ્રયત્ન કરીશ.

મારી કેટલીક મર્યાદાઓને કારણે મારા માતાપિતાની અપેક્ષાઓ સંતોષી નથી શકતો, પરિણામે તેમના પ્રેમથી વંચિત રહું છું. આપ મારા અધ્યાત્મ જગતના માતા-પિતા છો. આપ ગૌરવ લઈ શકો તેવો શિષ્ય આ બાળકને બનાવો. મા ગાયત્રીને આનંદ થાય તેવો બાળક બનાવો. આશા રાખું છું આપ આપના આ બાળકને ઉપરોક્ત બાબતો અંગે માર્ગદર્શન-આશીર્વાદ આપી ધન્ય બનાવશો. હવે પછીના શેષ જીવનનો માર્ગ આપ જ નિશ્ચિત કરો તેવી નમ્ર પ્રાર્થના સહ વિરમું છું.

આપની બાબુશૈયામાં એક વધુ બાણનો ઉમેરો કરવા બદલ અંતઃકરણપૂર્વક ક્ષમા માગું છું.
લિ.

રમેશ આરોટના વન્દન”

આમ જન્મદિવસ તો ઠીક, પણ ગુરુ પાસે પ્રથમ ડગ ભરતાં જ માનવીમાં આધ્યાત્મિક ખેવના હોય, સમયાન્તરે સતત તેમના માર્ગદર્શનની અપેક્ષા રહે, તેમના માર્ગદર્શન મુજબ જીવન ધડાય, જીવનના સારા-માઠા, ભૌતિક-આધ્યાત્મિક તમામ અનુભવો-સ્પંદનો ખુલ્લા દિલે ગુરુ સમક્ષ વ્યક્ત થતા રહે તો જીવનમાં ચોક્કસ સુખ શાંતિ અને આનંદનો અનુભવ થઈ શકે એમ લાગે છે. ગુરુ તો અન્તર્યામી છે. તેમની પાસે દિવ્યદષ્ટિ છે તેથી મનનાં આંતર સંચલનો તેઓ સુપેટ્ટે જાણી શકે છે, પરંતુ ગુરુ પાસે રૂપરૂમા-પ્રત્યક્ષ એની અભિવ્યક્તિ થાય ત્યારે ગુરુ શિષ્યની નિખાલસતાથી વધુ પ્રસન્ન બને છે. સ્વયં ખુશ થઈ આશીર્વાદ અને માર્ગદર્શન સામે ચાલીને આપે છે તેની ફલશ્રુતિ વિલક્ષણ ને વિશેષ હોય છે. નિખાલસ દિલનો, પોતાની ભૂલોનો, ક્ષતિઓનો, ત્રુટિઓનો, સામે ચાલી એકરાર કરતો શિષ્ય ગુરુને વિશેષ પ્રિય બને છે. તેવા શિષ્યની ગુરુ સ્વયં જવાબદારી પણ સ્વીકારી લે છે. તેના પર વિશેષ પ્રસન્ન રહે છે. અલબત્ત ગુરુ માટે સર્વ શિષ્યો સમાન હોય છે. સૌ માટે સરખો પ્રેમ રાખે છે. પરંતુ નિખાલસ દિલનો શિષ્ય ગુરુની કૃપા, પ્રસન્નતા, પ્રેમ અને આશીર્વાદની અનુભૂતિ ત્વરંથી કરી શકે છે. શિષ્યનું નિખાલસ દિલ ગુરુની પ્રસન્નતા-આત્મિક શક્તિનાં સ્પંદનોનો અનુભવ સત્વરે કરી શકે છે. શિષ્યની નિખાલસતા અને દિલની આંતર સચ્ચાર્થ જ ગુરુના વિશેષ પ્રેમ, કૃપા, પ્રસન્નતા અને આશીર્વાદના અધિકારી બનાવે છે. તેનું જીવન આનંદની મસ્તીથી સભર થઈ જાય છે.

□

□ જય ગુરુદેવ — જય ગાયત્રી માતા □

રમેશભાઈ ડૉક્ટર સિદ્ધ મિલ્સ

૮/૨૩૬૨, ગોપીપુરા, મોટી બીપવાડ, સુરત — ટે. નં. ૪૨૧૫૪

પૂજ્ય ગુરુદેવના આશીર્વાદ

અમૃતનું આચમન

કાન્તિલાલ કાલાણી

હિમાલયમાં ઘણાં બધાં તીર્થસ્થાનો આવેલાં છે તેમાં જે મુખ્ય તીર્થસ્થાનો છે તેમાં બદરીનાથ, કેદારનાથ, ગંગોત્રી અને યમુનોત્રીનો સમાવેશ થાય છે. ચારેય સ્થાનો પાતપોતાની રીતે વિશિષ્ટ છે અને પ્રત્યેકનું આગવું સૌંદર્ય છે. હિમાલયમાં શું નથી? મનુષ્યની પ્રકૃતિને રુચે એવું ઘણું બધું ત્યાં વિપુલ પ્રમાણમાં છે. ખુલ્લું અને અદ્ભુત આસમાની રંગ ધરાવતું આકાશ, મનુષ્યની મહત્ત્વાકાંક્ષાઓને પોષતા હોય એવા ઊંચા ઊંચા પર્વત-શિખરો, અદ્વાઈ વનસ્પતિ, નેત્રોને ટાકક આપતા અસંખ્ય ઝરણાં, હરિયાળાં મેદાનો, ઊંડી ઊંડી ખીણો, નાના નાના ધોધ, સરિતાઓના સંગમો, દેવાલયો, સરળ હૃદયના લોકો, પ્રાચીન સ્થાનો, એમ ઘણું બધું હિમાલયમાં છે. એટલે પ્રત્યેક ભારતવાસીને હિમાલયનું અપૂર્વ આકર્ષણ છે.

પ્રત્યેક મનુષ્ય શાંતિ અને આનંદ ઝંખે છે. પ્રકૃતિની ગોદમાં, સૌંદર્યસભર સ્થાનોમાં અને વિશાલતામાં તેમ જ ઈન્દ્રિયોને પ્રસન્ન કરે એવા વાતાવરણમાં મનુષ્યને શાંતિ અને આનંદ મળે છે. પણ તે મર્યાદિત સમય માટે અથવા તેમાં નવીનતા હોય ત્યાં સુધી. મનુષ્ય જેનાથી ખૂબ ટેવાઈ જાય છે તેમાંથી તે શાંતિ અને આનંદ ભાગ્યે જ લૂંટી શકે છે.

અમે ગંગોત્રીના દંડીરવામીના આશ્રમ પાસે આવેલા ગૌરીકુંડ પાસે બેઠા હતા ત્યારે પરિપૂર્ણ સુખના પ્રદેશમાં બેઠા હોઈએ એવું લાગતું હતું. ધસમસતો જલપ્રવાહ, નેત્રને તૃપ્ત કરે તેવો ધોધ, જળશિકરોનો ઇંટકાવ, અદ્ભુત દરય નિર્માણ કરતું મેઘધનુષ્ય, આજુબાજુ ઊંચા પહાડો, શીતળ હવા, પ્રસન્ન ગંભીર વાતાવરણ અને નિરબ્ર આકાશ સમગ્ર અસ્તિત્વને આનંદથી તરબતર કરી દેતું હતું. કોઈને ત્યાંથી ઊઠવાનું મન જ થતું નહોતું. અમે ત્રણ દિવસ ત્યાં રોકાયા અને મોટા ભાગનો સમય ગૌરીકુંડ પાસે પસાર કર્યો. પણ અમે ત્યાં માત્ર શાંતિ અને આનંદનો જ અનુભવ કર્યો એમ ન કહેવાય. બારેક હજાર ફૂટની ઊંચાઈએ આવેલા આ તીર્થસ્થાનની હવા પ્રમાણમાં પાતળી છે, એટલે જલદી ઊંધ ન આવે અને ઘાટી ઊંધ પણ ન આવે. જે શરીર સપાટ પ્રદેશમાં રહેવા ટેવાયેલું હોય તેને એક-બે દિવસમાં સીધું બારેક હજાર ફૂટની ઊંચાઈએ મૂકી દેવાથી શરીર પર વાતાવરણની અસર થયા વિના ન રહે. શરીર અને મન તંદુરસ્ત હોય તો ઓછી અસર થાય, પણ સાધારણ તકલીફ પડે. ત્યાંનું પાણી પણ ઉકાળ્યા વિનાનું ન પીવાય. એમ ન કરીએ તો પેટ ભારે થઈ જાય, ભૂખ ન લાગે અથવા ખાવાની રુચિ ન થાય. આમ શાંતિ અને આનંદ વચ્ચે થોડા અસુખનો અનુભવ કરવો પડે. આમે ય આ જગતમાં ક્યાંય નિતાંત સુખ કે દુઃખ નથી. કયાંક સુખ-શાંતિનું પ્રમાણ વધારે હોય અને દુઃખ-અશાંતિનું પ્રમાણ ઓછું હોય અથવા તેનાથી ઊલટું હોય. મનુષ્ય સામાન્ય રીતે દંડની ખેંચતાણ વચ્ચે જ જીવતો હોય છે.

મનુષ્યનું દૈનંદિન જીવન રગશિયા ગાડા જેવું કંટાળાજનક બની જાય, તેને થોડું વધારે અસુખ ભાગવા માંડે અને સારો સંગાથ મળી જાય એટલે તેને એવા સ્થળે જવાનો તીવ્ર ભાવ જાગે, જ્યાં તેની ઈન્દ્રિયોને અને અન્તઃકરણને શાંતિ અને આનંદ મળી શકે. હિમાલય જેવા અતિ રમણીય સ્થાનમાં કે

કે પ્રાકૃતિક સૌન્દર્યથી સભર સ્થાનોમાં માણસને થોડા દિવસ મજા આવે. પણ જે પ્રવૃત્તિ કરવા તે નિત્ય ટેવાયેલો છે તેની ગેરકાબરી વધુ લાંબા સમય માટે તેને કાવે નહિ. વળી સર્ગ-સંબંધીઓ, જવાબદારીઓ, વ્યવહાર, સમવડો ભોગવવાની આદતો, ઈત્યાદિ એવી બાબતો છે, જેની મનુષ્ય લાંબા સમય સુધી અવગણના કરી શકે નહિ. એટલે વળી પાછો એ તેના મૂળ સ્થાને પહોંચી જાય.

સ્થાન ફેર કરવાથી મર્યાદિત સમય પૂરતાં શાંતિ અને આનંદ મળે. પ્રત્યેક સ્થાનની કોઈ ને કોઈ મર્યાદાઓ હોય છે. એ મર્યાદાઓનું ચિંતન ચાલવા માટે એટલે અશાંતિ અને અસુખના ખીજ વવાવા માટે. મનુષ્ય આ જાણે છે છતાં જીવનભર કોઈક સ્થાને અખૂટ શાંતિ અને આનંદ મળશે એવી લાલચમાં રહે છે.

“દુન્યવી પદાર્થની ઝંખના મનુષ્યના અંતઃકરણને અશુદ્ધ કરી નાખે છે. તેને કયાંય ચેન પડતું નથી. તેની શાંતિ અને આનંદ નષ્ટ થઈ જાય છે.”

*

*

*

“જેણે પરમ અને ગહન શાંતિ તેમ જ આનંદનો અનુભવ કરવો છે તેણે આત્મનિરીક્ષણ કરવું જ પડશે અને પોતાનામાં જે કાંઈ નબળું અને નકામું પડ્યું છે તેને નષ્ટ કરવું જ પડશે. દેહલાવને ક્ષીણ કર્યા વિના શાશ્વત શાંતિ અને આનંદ અશક્ય છે.”

મનુષ્યને રહેવા માટે જે કોઈ સ્થાન મળે તેનાથી તે એટલો બધો ટેવાઈ જાય છે કે પછી તે સ્થાનને સરખી રીતે માણવા માટે તેની પાસે ધીરજ નથી રહેતી અને તેમાં તેને નવીનતા દેખાતી નથી. સતત નવીનતા મળતી રહે એવું સ્થાન આ જગતમાં કયાંથી કાઢવું? અને માની લઈએ કે એવું સ્થાન હોય, છતાં એ નવીનતાને માણવાની દ્રષ્ટિ ન હોય તો? એટલે ખરી શાંતિ અને આનંદને ટકાવી રાખવા માટે સ્થળ બહુ ઉપયોગી થતું નથી. જેની પાસે જીવનની સાચી અને ઊંડી સમજ છે, જે નિત્ય સત્સંગ કરતો રહે છે અને તેમાંથી પ્રાપ્ત થયેલી સમજણને આચરણની ખરલમાં ધૂંટતો રહે છે, નિર્દોષ અને નિર્મળ જીવન જીવે છે, અન્યને સતત શાંતિ આપતો રહે છે, સફળતા-નિષ્ફળતાને પચાવી શકે છે, તૃષ્ણાએને નામશેષ કરતો જાય છે, મારાપણના કે પોતાપણના ભાવ છોડતો જાય છે, શરીર મન અને ઈન્દ્રિયોનો વિવેકપૂર્વક ઉપયોગ કરતો રહે છે. નિષ્પાપ જીવન જીવે છે. સંયમ, સદાચાર અને સંસ્કારને ટકાવી રાખે છે. મધુર અને સંયમિત વાણી બોલે છે, વૃત્તિઓને ભટકવા દેતો નથી, દેહલાવ ક્ષીણ કરતો જાય છે, વર્તમાનકાળ પર જ પોતાની સમગ્ર શક્તિ એકાગ્ર કરે છે, કર્મના અટલ નિયમોનો અને ઋણાનુબંધનો સ્વીકાર કરે છે.

સત્પુરુષોનો સંગ કરે છે, અનુભવીઓના અંધેનું અધ્યયન કરે છે, અંતર્મુખ રહે છે, અહંકારને અણિયાળો બનાવતો નથી, કર્તા ભગવાન છે, પોતે નિમિત્તમાત્ર છે એવી જાગૃતિ રાખી નિષ્ઠાપૂર્વક કર્તવ્ય બજાવે છે. અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિમાં સમતા રાખે છે, આકસ્મિક ફેરફારો વચ્ચે સ્વસ્થ રહે છે, વિરોધી કે અગવડભર્યા વાતાવરણથી જે અકળાતો નથી. પુરુષાર્થ કયાં પછી જે કોઈ પરિણામ આવે તેનો સ્વીકાર કરે છે, નામ-રૂપ પ્રત્યેની આસક્તિ રાખતો નથી અને દુન્યવી વસ્તુઓમાં મોહ રાખતો નથી તેને અખૂટ શાંતિ અને આનંદ મળ્યા વિનાં રહે નહિ.

અહીં શાંતિ અને આનંદની પ્રાપ્તિ માટે જે શરતો મૂકી છે તેમાં બધી જ શરતો સમાવિષ્ટ થઈ જાય છે. એવું નહિ કહી શકાય. શરતોની યાદી લાંબી થઈ શકે. પ્રત્યેક મનુષ્યનું ચૈતસિક અંધારણ બિન્ન બિન્ન હોવાથી સૌએ પોતપોતાનું સંશોધન કરવું જોઈએ અને જે જે આપતો અકળાવનારી કે વિક્ષેપો નિર્માણ કરનારી હોય તેનું સલાનતાથી નિરીક્ષણ અને પરીક્ષણ કરતા રહેવું જોઈએ.

કાંઈ પણ વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવી હોય તો તેનું મૂલ્ય ચૂકવવું પડે છે. વસ્તુ જેમ દુર્લભ તેમ તેનું મૂલ્ય વિશેષ હોય છે. આ જગતમાં શાશ્વત શાંતિ અને અખંડ આનંદ જલદી શોધ્યો જડે તેમ નથી. કરોડો લોકો બંનેની પ્રાપ્તિ માટે જીવનભર ફાંફાં મારે છે, નવા નવા ઉપાયો શોધતા રહે છે, પણ તેમાં તેમને સફળતા મળતી નથી, કારણ કે શાંતિ અને આનંદના ઉદ્દગમ સ્થાનો અંતર્મુખ થયા વિના કદી હસ્તગત થતાં નથી.

મનુષ્યને અંતર્મુખ થવાનું બહુ ફાવતું નથી. કપરી પરિસ્થિતિમાં એ થોડો સમય અંતર્મુખ થઈ શકે, પણ મોટા ભાગના માણસો વિષમ પરિસ્થિતિ નિર્માણ થાય ત્યારે તેનાથી ભાગે છે પણ સવધાન કે સચેત થઈ તેનો ઉપાય વિચારતા નથી. પરિણામે પ્રશ્નો વધુ બિહામણા બનતા જાય છે અથવા પરિસ્થિતિ બદલાતાં એની મેળે મહત્ત્વ ગુમાવી દે છે.

મનુષ્યે અનુકૂળતામાં કે પ્રતિકૂળતામાં વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. વિવેકબુદ્ધિ હાજર ન હોય તો લક્ષમણુરેખા ચૂકી જવાય અને લક્ષમણુરેખા ચૂકી જવાથી માઠાં પરિણામો આવી શકે છે અને શાંતિ તેમ જ આનંદ સદંતર વેરવિખેર થઈ જાય છે. વાલ્મીકિયું દર્શન આ સંદર્ભમાં સતત સ્મૃતિમાં રાખવા જેવું છે. સીતાએ સુવર્ચ્ચ મૃગ જોયો ત્યાં સુધી જેખમ નથી. પણ તે તેના પર મોહિત થઈ જઈ કહે છે : 'આના જેવી શોભાવાળો મૃગ મેં ક્યારેય જોયો નથી. તેનાં રંગખેરંગી અંગો અને તેમના ઉપર રત્ના જેવી સુંદર ટીપકીઓ વડે આખા વનમાં પ્રકાશ ફેલાવતો તે ચંદ્રના જેવો શોભી રહ્યો છે. શું એનું રૂપ છે, કવી એની શોભા છે અને કેવો મધુર એનો સ્વર છે! જે એ જીવતો ન પકડી શકાય તો તેની સોનેરી આમડી પણ મને આનંદ આપશે.'

મોહ અને આકર્ષણ ઉંદરની કૂંક જેવા શરમા મીઠાં લાગે છે. પણ પછી વેદના ઊભી કરે છે. સીતા અહીં વિવેક ચૂકી ગઈ. છતાં એ ક્ષમ્ય ગણી શકાય, કારણ કે મનુષ્ય કશુંક અસામાન્ય જુએ ત્યારે તેની પ્રાપ્તિની ઈચ્છા થઈ આવે. પણ સીતા એક પછી એક ભૂલ કરતી જ જાય છે. મારીય મૃગનું રૂપ ધારણ કરીને આવેત્રો છે. લક્ષમણને દઢ શંકા થઈ કે તે રાક્ષસ છે. તેણે બંનેને ચેતવ્યાં. છતાં સીતા ન માની. રામે મૃગની પાછળ પડી તેને માર્યો ત્યારે તેણે 'ઓ સીતા, ઓ લક્ષમણ' એવો પોકાર કર્યો. લક્ષમણને ખ્યાલ આવી ગયો કે એ રાક્ષસનો પોકાર છે. પણ સીતાએ લક્ષમણની વાત ન સ્વીકારી અને સીતાના મુખમાં લક્ષમણ માટે અધટિત ક્ષુદ્રો નીકળ્યા : 'દયાહીન અનાર્ય, કુલાગાર, તારું મન મારામાં લાગ્યું જણાય છે... તારા જેવા દૂર અને કપટી શત્રુમાં આવી પાપબુદ્ધિ થાય એમાં કશું આશ્ચર્ય નથી.'

સીતાને એકલી ઊંડી લક્ષમણે આધાપાછા ન થવું એવી રામની આગા હતી. તો ખીજે પક્ષે સીતા અસહ્ય એવા કઠોર વચનો ઉચ્ચારી લક્ષમણના ચારિત્ર્ય પર શંકા ઉઠાવતી હતી. જે લક્ષમણ તેર વર્ષ સુધી તેની સાથે રહ્યો છે અને તેની માતાની જેમ સેવા કરી છે તેના ચારિત્ર્ય પર ચોકડી મારી દેવી એ સીતાનો ધોર અવિવેક છે.

લક્ષ્મણ રામ પાસે જતાં પહેલાં સીતાને પર્ણકુટી પાસે દોરેલી રેખાથી બહાર ન નીકળવાની કડક સૂચના આપે છે. તે પ્રસંગ વાલ્મીકી રામાયણમાં નથી પણ તુલસીદાસકૃત 'રામચરિતમાનસ'માં છે. રાવણ તાપસવેશે બિક્ષા લેવા આવે છે ત્યારે સીતા લક્ષ્મણની સૂચનાનો ભંગ કરે છે. તે તેના અવિવેકની પરાકાષા છે. એનું ભયાનક પરિણામ સુવિદિત છે. સૌ કોઈના શાંતિ અને આનંદ નષ્ટ થઈ જાય છે.

દુન્યવી પદાર્થની ઝંખના મનુષ્યના અન્તઃકરણને અશુદ્ધ કરી નાખે છે. તેને ક્યાંય ચેન પડતું નથી. તેની શાંતિ અને આનંદ નષ્ટ થઈ જાય છે. પણ તે નિઃસ્વાથી, નિખાલસ, નિર્લોભી, નત્ર અને નિર્દોષ રહી શકતો નથી. વાસ્તવમાં તે અજ્ઞાત, અસંતોષી અને અસ્વસ્થ-અસ્થિર બની જાય છે. શ્રીમદ્ ભગવદગીતામાં પણ કહ્યું છે કે 'અજ્ઞાંતસ્ય કૃતઃ સુખમ્' જે અજ્ઞાત છે તેને સુખ ક્યાંથી હોય ?

એટલે જેને પરમ અને ગહન શાંતિ તેમ જ આનંદનો અનુભવ કરવો છે તેણે આત્મનિરીક્ષણ કરવું જ પડશે અને પોતાનામાં જે કંઈ નબળું અને નકામું પડ્યું છે તેને નષ્ટ કરવું જ પડશે. દેહભાવને ક્ષીણ કર્યા વિના શાશ્વત શાંતિ અને આનંદ અશક્ય છે.

પૂ. શાસ્ત્રીજીના આશીર્વાદ
અને

મા ગાયત્રીની કૃપાની અભ્યર્થના સહિત

* ન રે ન્દ્ર પ્રો સે સીં ગ ઈ ન્ડ સ્ટ્રી ઝ *

૨૪, વિજયનગર હાઉસિંગ કો.-ઓ. સોસાયટી લિમિ.

મજૂરા ગેટ, સૂરત

ટલિફોન : ફેક્ટરી : ૪૧૧૭૪ * રહેઠાણ : ૫૧૮૫૮

શાળગોષ્ઠિ

૩૦ પ્રથમ ઈશ્વરકૃપા કે પ્રથમ ઉપાસના-લક્ષિત કે સ્મરણુ ?

ઉ૦ આ પ્રશ્ન ઘણી વિશદતા માગી લે છે. પહેલાં વક્ષ કે પહેલાં ખીજ જેવો આ પ્રશ્ન છે. છતાં ઈશ્વરકૃપા કે ઈશ્વરલક્ષિત-ઉપાસના-સ્મરણુનું અદકરું મહત્ત્વ છે.

ઈશ્વરકૃપા અને ઉપાસના કે લક્ષિત એકમેકનાં પૂરક છે.

ઈશ્વરકૃપા મનુષ્યનાં પૂર્વજન્મો પર આધાર રાખે છે. મનુષ્યનાં સંચિત કર્મોનું જ તે પરિણામ છે. મનુષ્યનાં સંચિત કર્મો જ તેને તે તરફ ગતિ કરાવે છે. મનુષ્યના વિચાર વાતાવરણુ પણ તેનાં કર્મોના પ્રભાવે કરીને જ પેદા થાય છે. ઈશ્વર જ તેને પ્રેરણા આપે છે.

એટલે માનવીનાં સંચિત સત્કર્મોનું જેલેન્સ જેટલું વધારે તેટલે અંશે તે વધુ ઈશ્વરકૃપા મેળવવા સહભાગી બને છે.

દા. ત. તમે માતાજીની કે તમારા ઈષ્ટની શ્રદ્ધાપૂર્વક શરણાગતિ સ્વીકારી છે તો તેનો અર્થ જ એ કે તમે શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ પૂર્વજન્મથી જ સ્વીકારતા આવ્યા છો. તમે સેવા કરવા તત્પર છો તો સેવાભાવના તમે પૂર્વજન્મથી જ સ્વીકારતા આવ્યા છો. તેથી જ તમને સેવાની ભાવના આ ભવે પણ સૂઝે છે. શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ સ્વીકારવાની બુદ્ધિ આ ભવે સૂઝે છે તે તમારાં સત્કર્મોનું પરિણામ છે. તમારાં સંચિત સત્કર્મો જ ઈશ્વરીય કૃપા સ્વરૂપે તમારા જીવનમાં આવીલાંવ સાધે છે.

અથવા ખીજી રીતે કહેવું હોય તો એમ કહી શકાય કે તમારાં સંચિત સત્કર્મોથી પ્રભાવિત થઈને ઈશ્વર તમારા પર ખુશ થાય છે-પ્રસન્ન થાય છે અને તે તમારો જીવનપથ ઉજ્જવળ, સમૃદ્ધ, સુખી ને સંતોષી બનાવે છે. તમારા સમસ્ત જીવન વ્યવહારો સરળ બનાવે છે.

ઈશ્વરીય કૃપા એટલે ઈશ્વરની પ્રસન્નતા.

આથી જ જીવનનાં સઘળાં નાના મોટાં કાર્યો ઈશ્વરની પ્રસન્નતા ખાતર જ કરવાં જરૂરી બની રહે છે. એને ઉપસ્થિત બણીને કરવાં જરૂરી છે. એને સાક્ષી માનીને કરવાં જરૂરી છે. આપણા સઘળાં આંતર-આણ નાના-મોટાં કાર્યો, વાણી વર્તન વ્યવહારમાં ઈશ્વરને સાક્ષીરૂપ માનીએ તો સફળતા આપણાથી બહુ દૂર નહિ રહે. એટલું જ નહિ, જરૂર પડ્યે ઈશ્વર સ્વયં તે ક્ષણેને સંભાળી લેશે એમ કું સ્પષ્ટ માનું છું.

આથી હમેશાં જીવનમાં ઈશ્વરની પ્રસન્નતાનો ખ્યાલ રાખીને તમામ કાર્યો કર્યે જવાં, જરૂર પડ્યે તે સ્વયં ઉપસ્થિત થઈ જશો.

ઈશ્વરની કૃપા સંપાદન કરવા મેં આપેલાં નવ સૂત્રોનો અમલ કરવો જરૂરી સમજુ છું. ગમે તેટલી માળાઓ કરવા છતાં પણ જ્યાં સુધી જીવન મન, વચન અને કર્મથી પવિત્ર નહિ બને, જ્યાં સુધી આંતર શુદ્ધ ભાવ અને અસ્તિત્વ પ્રેમથી ઉભરાય નહિ ત્યાં સુધી તમામ સાધના વિફળ-નિરર્થક છે. ઈશ્વર જ્યાં પ્રસન્ન નહિ થાય.

આધ્યાત્મિક કેડી, એપ્રિલ, '૬૨]

આંતરનો શુદ્ધ ભાવ અને પ્રેમ જ ઈશ્વરની કૃપા પ્રાપ્ત કરાવવામાં સહાયક નીવડે છે. એ જ સાચી સાધના છે.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પણ પોતાને અધીન બનીને કાર્ય કરવા જે સૂચન કરે છે તેની પાછળ પણ ઈશ્વરને પ્રસન્ન કરવાનો-રાખવાનો જ સૂર વ્યક્ત થાય છે.

પરંતુ ઈશ્વરકૃપા સંપાદન કરીને ખેસી રહેવાનું ઉચિત નથી. એમાં અભિવૃદ્ધિ કરવા માટે પુરુષાર્થ જરૂરી છે. એ પુરુષાર્થ તે ભક્તિ, ઉપાસના કે સ્મરણ છે. મનુષ્યના સંચિત કર્મો એ ઈશ્વરીય કૃપાનું સંપાદન છે, તેમ ઈશ્વરીય કૃપાના સંપાદન માટે ભક્તિ-ઈશ્વરીય સ્મરણ એ પુરુષાર્થ છે. એ પુરુષાર્થ આવનાર અન્ય જન્મોમાં સહાયક નીવડે છે.

ઈશ્વરીય ઉપાસના-સ્મરણ-ભક્તિ મનુષ્યે જાતે કરવા પડે છે, એ માટે મનુષ્યનો દૃઢ સંકલ્પ જરૂરી છે. એ સંકલ્પને ચરિતાર્થ કરવા પણ ઈશ્વરીય કૃપા જરૂરી છે.

ઈશ્વરીય કૃપા અને ભક્તિ એકમેકનાં પૂરક છે. એક પુરુષાર્થ છે, બીજું પુરુષાર્થનું પરિણામ છે. ભક્તિ એ પુરુષાર્થ છે, કૃપા એ પુરુષાર્થનું પરિણામ છે. પુરુષાર્થ કરો એટલે પરિણામ અનુભવવા મળે. પરિણામ જોઈતું હોય તો પુરુષાર્થ જરૂરી છે. આ પુરુષાર્થ માનસિક-આંતરિક વિશેષ છે. એમાં અસ્તિત્વનો આવેગ જાણે તે જરૂરી છે.

આધ્યાત્મિક પ્રાપ્તિનાં બે હલેસાં છે. આ બે હલેસાંથી જ આધ્યાત્મિકતા પ્રગતિ કરે છે એમ હું માનું છું.

શ્રી ગાયત્રી માતાજીની કૃપા અને પૂજ્ય ગુરુદેવના આશીર્વાદની અભ્યર્થના

❖ શ્રી અંબિકા સોપ ફેક્ટરી અને ટી ડેપો ❖

❖ શ્રી અંબિકા કેમિકલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ ❖

● શ્રી જય અંબે સોપ એન્ડ ટી સેન્ટર ●

(રીટેઈલ વિભાગ)

૪/૧૩૩, હરિપરા પીરછડી રોડ, અંબિકાસદન, સુરત-૩

ટેલિફોન નંબર : ૨૩૬૪૮, ૩૮૬૪૧

“ ઠીટરજન્ટ સાથુ તથા વોશીંગ પાવડરના ઉત્પાદક ”

બાજુક બાગણીનાં રૂપંદનાં

જનનીની જોડ સખી નહિ જડે રે લોલ...
ગંગાનાં નીર તો વધે ઘટે રે લોલ,
સરખો એ પ્રેમનો પ્રવાહ રે....

ગુજરાતી કવિ શ્રી જોટાદકરે માના પ્રેમનો મહિમા વર્ણવતું કાવ્ય રચ્યું છે. આને પણ એ કાવ્ય લોકજીભે રમે છે.

પણ જનેતાના પ્રેમનો મહિમા જાવો અને એનો અનુભવ કરવો એ બંનેમાં આસમાન-જમીનનો તફાવત છે. જનેતાના પ્રેમનો મહિમા અનેરો ને અપૂર્વ છે. માતાની તોલે કોઈ આવી શકે નહિ એવો એનો પ્રેમ અવિરત વરસે છે. પણ એક માતા પોતાના બાળક માટે કેટલી હદ સુધી પ્રેમ રાખી શકે છે એ કહી શકો છો ?

જનેતાની સરખામણીમાં જગતજનનીનો-વેદમાતાનો-ઈશ્વરનો પ્રેમ કવો ને કેટલી હદનો હોઈ શકે તેનો અંદાજ માંડી શકો છો ?

સંબંધ કયો ચડે લોહીની સગાઈનો-સ્વજનનો કે જગતજનની-પરમાત્મા સાથેનો ? કે જે જનેતાની પણ જનેતા છે. માતાની પણ માતા છે. ઈશ્વરીય પ્રેમની તોલે-જગતજનની વેદમાતાના વાત્સલ્યની તોલે બાળકની જનેતાનો પ્રેમ ઝાંખો પડે છે. લૌકિક જગતની એ જનેતાના પ્રેમને સીમા છે, મર્યાદા છે. વેદજનનીનો-ઈશ્વરીય પ્રેમ અમર્યાદિત છે, સીમાહીન છે, અંતરથી હૃદયથી અતિરિક્ત-અદકરો છે. અનેકગણો છે. એનાં મૂલ આંકી શકાય તેમ નથી. એ અમૂલ્ય છે, અવર્ણનીય છે. તેથી જ જગતમાં ઈશ્વરીય પ્રેમનું, શરણાગતિનું, શ્રદ્ધાનું મૂલ્ય પ્રસ્થાપિત થયું હશે, જે સમસ્ત પ્રાણીમાત્ર માટે કલ્યાણકારી સાબિત થયું. એ એક સનાતન સત્ય જેવી હકીકત લાગે છે. એવું સત્ય માણસ ઈશ્વરીય પ્રેમનો સ્વાનુભવ કરે ત્યારે જ મેળવી શકે.

માતા-પિતાથીયે સંતના-ગુરુના આશીર્વાદ અનેકગણા ઊંચા છે કારણ કે સન્ત પાસે-ગુરુ પાસે દિવ્યદષ્ટિ છે. સ્વને સમષ્ટિના શ્રેય સાથે જોડી દીધું હોવાના પરિણામે સન્તનું-ગુરુનું સમસ્ત અસ્તિત્વ કડુથા ને આદર્શતાથી રસાયેલું રહે છે ને પોતાની સમીપ આવતા જીવની પીડાને નામશેષ કરવા તેઓ આધ્યાત્મિક પ્રયાસો આદરે છે, જેને પરિણામે તેની પીડા અદંતર નાખૂદ થાય છે.

લૌકિક ને પારલૌકિક પ્રેમમાં-જનેતા ને ઈશ્વરીય કે જગતજનની વેદમાતાના પ્રેમમાં જે તફાવત રહે છે તે એ જ કે એ પરમ શક્તિ જીવમાત્રની પીડાને નામશેષ-નિર્મૂળ કરે છે કે કરવાની શક્તિ ધરાવે

આધ્યાત્મિક કેડી, એપ્રિલ, '૬૨]

એ, જ્યારે જનેતા-માતા પોતાના બાળકની પીડા ઓછી કરવા સુધીની જ દષ્ટિ દોડાવી શકે છે. કદાચ તે બાળકની પીડા નિર્મૂળ કરવાની નેમ ધરાવે તોય તેની પાસે તેવી શક્તિ નથી ને ત્યાં જનેતાના પ્રેમની મર્યાદા આવી જાય છે. તેના પ્રેમ, કડુણા, આશીર્વાદની મર્યાદા છે, કારણ કે તેની પાસે દિવ્ય દષ્ટિ પણ નથી. સન્તની-ગુરુની દિવ્યદષ્ટિ અસીમ પ્રેમ-કડુણાને આત્મસાત્ કરી શકે છે. તેથી જ પ્રેમનાં-લાગણીનાં સુદ્ધમાતિસુદ્ધમ અત્યંત નાજુક સ્પંદનો અનુભવી શકે છે ને જીવની પીડાને નામશેષ-નિર્મૂળ કરી શકે છે.

સુદ્ધમાતિસુદ્ધમ લાગણીનાં નાજુક સ્પંદનો કેટલી હદ સુધી કાર્યશીલ બની શકે છે તેનો ખ્યાલ અત્રે રજૂ કરેલા પ્રસંગ પરથી આવશે.

મુંબઈનાં શ્રીમતી ગીતાબહેન પાલેજએ પોતાનો અનુભવ વર્ણવતાં જણાવ્યું છે :

“આજના પશ્ચિમની અસર હેઠળના જમાનામાં લોકોથી કોઈ પણ જાતની પીડા સહન થતી નથી. જ્યારે કોઈક થયું કે દોડયા ડોક્ટર પાસે. શરદી, ઉધરસ કે તાવમાં તો ઠીક પણ દરેક દર્દમાં તરત ફાવદો થાય એવો છેલ્લામાં છેલ્લી દબનો ઉપાય લોકો અનેક ખર્ચા કરી અજમાવે છે. મરીબ કે મધ્યમ વર્ગનાં લોકો સ્વભાવિકપણે જ એમાંથી બાકાત રહે છે.

મારા સાત વર્ષના દીકરા રાહુલના બંને પગમાં ચેતન નથી. લગભગ ૧૨ ઓક્ટોબર, ૧૯૬૦ ને દિવસે ગિઝરના મરમ પાણીની પગ પર ધાર પડવાથી સખત રીતે દાઝી ગયો. તે નજરે જુએ કે પગ પર પાણી પડે છે, પણ પગ હટાવી ન શક્યો. મારું ધ્યાન ગયું ત્યારે પગની પાનીથી ઘૂંટણથી થોડે

“એક મા પાસે બાળકને માટે લાગણીનાં જે સ્પંદનો હોય છે એના કરતાં ય વધારે નાજુક લાગણીની અનુકંપા ગુરુદેવ અને માતાજી પાસે છે! બાળક માનો હાથ પકડે છે ત્યારે સલામતી અને આત્મવિશ્વાસથી પકડે છે.”

દૂર સુધી દાઝી ગયો હતો. પેડર રોડના ડોક્ટર હાઉસના સ્કીન સ્પેશ્યાલીસ્ટ મોટા સબ્યર્ન ડોક્ટર પાસે ગયા. ડૉ. ગોલેરિયાએ પગની ચામડી કાપી ખૂન પાણી કાઢ્યું. અઠવાડિયાના બેથી ત્રણ વખત ડ્રેસિંગ કરાવવા બાબતે ભર્ષ જતા. ૧૫ દિવસ પછી ડોક્ટર ગોલેરિયાએ કહ્યું કે ૧૫ દિવસ સુધી ફેર નથી પડ્યો તેથી ઓપરેશન કરવું પડશે. કેસ ખરો ગંભીર ગણાય. તે છતાં ડોક્ટરે ત્રણેક દિવસ વધુ રાહ ભેઈ. અદારમે દિવસે હું પોતે બાબતે ભર્ષ ડ્રેસિંગ કરાવવા ગઈ ત્યારે ડોક્ટરે કહ્યું કે રૂઝ આવતી નથી. હજી પાણી નીકળ્યા કરે છે, તેથી ઓપરેશન કરવું પડશે.

ઘેર આવી મેં રાહુલના પરપાને વાત કરી. તે પોતે ડૉ. ગોલેરિયાને મળી આવ્યા. અમારા ધર પાસે કમ્સ ડોનેરની ‘ખંબાળા હિલ’ કે ‘મરીન ડ્રાઈવ’ની ‘અચ્ચા નર્સિંગ હોમ’ હોસ્પિટલમાં ઓપરેશન કરાવવું. અમે ખર્ચાની સમવડ કરવા માંડયા. કેટલો ખર્ચ થશે તેનો અંદાજ માંડ્યો. શુક્રવાર તા. ૨-૧૧-૬૦ ના દિવસે બધું નક્કી થઈ ગયું. તા. ૩-૧૧-૬૦ ને ૪-૧૧-૬૦ શનિ-રવિ પૂ. ગુરુદેવને મુંબઈમાં જોશી નારણદાસની વાડીમાં વ્યક્તિમત મુલાકાતનો કાર્યક્રમ હતો. ગુરુદેવ જ્યારે પણ મુંબઈ પધારે ત્યારે મારા બાબતે ભર્ષને દર્શન કરવા અચૂક જતી.

તા. ૪-૧૧-'૯૦ને દિવસે છેક અપોરે ત્રણેક વાગ્યે ગુરુદેવનાં દર્શન કરવા ઘેરથી નીકળ્યાં. આઝો પગે ઢાઝયો હોવાથી તેને સાથે લીધો નહોતો. હું એકલી જ ગયેલી. ગુરુદેવ અપોરે ૧૨ વાગ્યાથી દર્શન આપના હતા. વી. ટી. ખોરા બજારમાં પહોંચી તો ચાર વાગવા આવ્યા હતા. જઈને જોયું તો હજી ધણા દર્શનાર્થીઓની ભીડ હતી. હું મારો નંબર લઈ ખેડી. થોડી વાર પછી એક વ્યવસ્થાપક ભાઈ મારી સામે જોઈ કહે, હવે તમે અંદર જાવ.

મેં ગુરુદેવને આપ્યાની વાત કરી. ગુરુદેવે જળ આપ્યું. જળ લઈ ઘેર જતાં રસ્તામાં એટલો વિચાર આવતો હતો કે જળથી ઓપરેશન સફળ જ થશે. ઘેર જઈ મારાં સાસુને વાત કરી કે ઓપરેશન કરાવવાનું છે તેથી રાહુલ માટે જળ લાવી છું. જેથી કોઈ પણ વિધન કે આધ વિના ઓપરેશન સફળ થાય.

ઘેર જઈ આપ્યાએ જ્યારે જ્યારે પાણી પીવા માગ્યું ત્યારે પાણીને બદલે જળ આપ્યું. રવિવારે સાંજથી સોમવારે અપોર સુધી ત્રણથી ચાર વખત જળ આપ્યું. સોમવારે સાંજે એના પર્યા ડોક્ટર પાસે રૂસિંગ કરાવવા લઈ ગયા. સાથે મંગળવારે કેટલા વાગ્યે કઈ હોસ્પિટલમાં ઓપરેશન કરાવવું વગેરે અંગે પણ પૂછનાર હતા.

ઘેર આવ્યા પછી રાહુલના પર્યાને મેં ડોક્ટરના અભિપ્રાય અંગે પૂછ્યું ત્યારે તેમણે કહ્યું કે ડોક્ટરે જણાવ્યું છે કે રુઝ આવવા માંડી છે. ઓપરેશનની જરૂર નથી...

અરે? આ શું? મને કોણે અણદીઠી સહાય કરી? આ ચમત્કાર કઈ રીતે થયો? મારી આંખમાં ધર્મના આંસુ આવ્યાં. હું તો માતાજી તરફ પ્રેરનાર ગુરુદેવને મનોમન નમન કરી ભાવવિભોર બની ગઈ.

મોટા ડોક્ટરની દવાએ જે કામ ન કર્યું એ કામ જળથી સફળ થયું. રૂપિયા સાતેક હજાર હોસ્પિટલનો ખર્ચ, પાંચેક હજાર ડોક્ટરની ઓપરેશનની ફી અને ત્રણેક હજાર ઉપરનો ખર્ચ એમ ગણી લગભગ પંદરેક હજારનો ખર્ચ બચી ગયો.

ગુરુદેવ પાસેથી જળ લેતી વખતે મેં તો મા હતી, છતાં મારા દીકરા માટે એવો વિચાર કર્યો હતો કે જળ પીવાથી ઓપરેશન સફળ-સરળ થશે. પણ ગુરુદેવે તો જળ આપતી વખતે મારા કરતાં જે વધારે ઉચ્ચ વિચાર કર્યો હશે કે ઓપરેશનની પીડા જ આવા નાના બાળકને સહન નહિ કરવી પડે. આજે એક મા પાસે બાળકને માટે લાગણીનાં જે સ્પંદનો હોય છે એના કરતાં ય વધારે નાનુક લાગણીની અનુકંપા ગુરુદેવ અને માતાજી પાસે છે. બાળક માનો હાથ પકડે છે ત્યારે સલામતી અને આત્મવિશ્વાસથી પકડે છે.

ગુરુદેવે રાહુલ માટે જળ આપ્યું હતું કે જળ રૂપે દવા?!

ઈષ્ટની ઉપાસનામાં શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ સાથે બાળભાવ કેળવવા પર જે ભાર મૂકવામાં આવે છે તેનું કારણ આવા પ્રસંગો પરથી વિશેષ સ્પષ્ટ થાય છે. બાળભાવનું માહાત્મ્ય સમજાય છે. એ બાળભાવ આત્મભાવ થાય ત્યારે જ એ નાનુક લાગણીનાં સ્પંદનોનો અનુભવ થઈ શકે છે.

